

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

Hanuš Zápál a jeho školní budovy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Kristýna Zívalová

Učitelství pro 2. stupeň ZŠ, obor Dě - OV

Vedoucí práce: Mgr. Eva Mušková, Ph.D

Plzeň, 2013

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Plzni, 22. 4. 2013

Kristýna Zívalová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své práce Mgr. Evě Muškové, Ph.D. za poskytnutí odborných rad a trpělivosti při tvorbě této diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům Archivu města Plzně a pracovníkům Státního okresního archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích.

Obsah

Úvod	7
1 Moderní směry architektury počátku 20. století v plzeňském prostředí	10
1.1 Moderní směry ve světě	10
1.2 Moderní směry v plzeňském prostředí.....	10
2 Studium a příchod Zápala do Plzně.....	13
2.1 Zápal a Plzeň.....	13
2.2 Studium a první roky v Plzni	14
2.3 Tvorba nesouvisející s architekturou	16
2.4 Zápal jako architekt.....	17
2.5 Plzeň a Zápal dnes	20
3 Obchodní akademie.....	22
3.1 Historie obchodních škol v Plzni	22
3.2 Realizace stavby.....	24
3.3 Vnitřní uspořádání a vybavení budovy	26
3.4 Dokončení zástavby bloku u dnešního Masarykova náměstí	27
4 Školní budovy v Plzni po 1. světové válce.....	29
5 Škola na Karlově	31
6 Masarykova škola.....	32
6.1 Vypracování návrhu na zřízení školy	32
6.2 Položení základního kamene.....	33
6.3 Vlastní stavba budovy	34
6.4 První roky Masarykovy školy	36
6.5 Architektonické řešení budovy	37
6.6 Další osudy Masarykovy školy	38
7 Benešova škola.....	43
7.1 Slavnostní otevření školní budovy.....	44

7.2	Následující roky školy	47
7.3	Architektura budovy	49
8	Školní budova na Chodském náměstí	51
9	Poslední práce Hanuše Zápala – Pikova škola	52
9.1	Škola V Lobzích a Doubravce	52
9.2	Slavnostní otevření školní budovy	54
9.3	Architektura budovy	56
10	Vyšší hospodářská škola na Lochotíně	57
10.1	Organizace školy	57
10.2	Architektura budovy	58
10.3	Interiér budovy	59
11	Práce Zápala na školních budovách mimo Plzeň	61
11.1	Škola v Plasích	61
11.1.1	Rozloučení s konventem	61
11.1.2	Stavba nové školní budovy	63
11.1.3	Slavnostní otevření nové školy	64
11.1.4	První školní rok v nové budově	65
11.1.5	Využití školy dnes	65
	Závěr	67
	Resumé	68
	Seznam pramenů a literatury	69
	Archivní prameny	69
	Citované publikace	70
	Použitá literatura	71
	Internetové zdroje	72
	Přílohy	73

Úvod

Architekt Hanuš Zápala, ačkoli není plzeňským rodákem (narodil se 7. února 1885 v Krašovicích u Dolní Bělé na Plzeňsku) je jednou z mála osobností plzeňského kulturního a společenského prostředí, která se zásadním způsobem podílela na utváření podoby města Plzně v první polovině 20. století. Jelikož biografie Zápala je poměrně uceleně zpracována např. P. Domanickým, není toto téma v práci příliš detailně zmiňováno. Tato práce si klade za cíl seznámit jak s osobností a prací H. Zápala, tak zejména přiblížit jeho práci architekta na projektech školních budov v Plzni a mimo ni. Zápala jako žák Schulzeho, Balšánka a dalších ve své tvorbě dokázal zakomponovat moderní umělecké styly, jako jsou kubismus či dozrívající Art Deco do budov, které sloužily různým účelům (divadelní sklad, rodinná vila, krematorium a především školní budovy aj.). Jeho projekty školních budov byly na svoji dobu nesmírně moderní a nadčasové, což dokazuje i to, že většina z těchto budov je využívána pro školní účely i dnes. Dané školy ovšem nevynikaly pouze svojí funkčností, ale i velmi moderně řešenou architekturou, kterou při jejich slavnostních otevřeních obdivovali např. prezident T. G. Masaryk nebo ministr zahraničí a pozdější prezident E. Beneš.

Nelze ovšem hovořit o Zápalovi jen jako o architektovi. Díky jeho velké lásce k historii pracoval jako dozor nad stavebními činnostmi např. při restaurování náhrobků v chrámu sv. Bartoloměje, při opravách hradu Radyně nebo kostela U Ježíška. Pracoval také na zabezpečení klenby na apsidě rotundy sv. Petra a Pavla u Starého Plzně v roce 1922. Při těchto pracích bylo otevřeno např. zazděné románské okno. Ve Střelských Hošticích prováděl různé opravy a adaptace na zámku. Kromě architektury a stavebních prací měl Hanuš Zápala zájem i o výtvarné umění. Byl členem Svazu západočeských umělců. Tento svaz pořádal přednášky o umění a architektuře, kterých se Zápala také účastnil. Díky zájmu o umění často spolupracoval s místními plzeňskými sochaři. Např. s Otakarem Walterem se kterým vytvořil Bronzovou desku umístěnou na radnici, která se nachází na náměstí Republiky v Plzni. Walter je také autorem dětských sousoší na Masarykově škole na Jiráskově náměstí v Plzni, kterou projektoval právě Zápala. Do důchodu odešel na vlastní žádost v roce 1931. Poslední prací, kterou slíbil dokončit ještě před odchodem do důchodu, byl projekt školy na Doubravce tzv. Pikovy školy. Dále se ovšem podílel na řadě odborných diskuzí. Velký podíl nese také na záchraně

barokního areálu proboštství v Mariánské Týnici, které věnoval i publikaci s názvem Mariánská Tejnice u Karlovic a další odborné články a statě jako např. článek Pomozte zachránit Mariánskou Tejnici, který publikoval v Lábkově Plzeňsku v roce 1919. Pro záchranu této památky byl ustanoven 16. května 1919 Spolek na záchranu Mariánské Týnice, jehož členem Zápál byl.

Práce sleduje jedno hlavní a jedno vedlejší téma. Hlavní téma se věnuje školním budovám, které projektoval Hanuš Zápál. Jejich vzniku, prvním rokům, kdy školy začaly být využívány k výuce a dále sleduje i dnešní stav těchto budov a jejich využití. Vedlejší linie sleduje jeho práci architekta v Plzni. Práce je členěna do 11 kapitol.

První kapitola je rozdělena do dvou podkapitol a je věnována stručnému přiblížení moderních uměleckých směrů ve světě a v plzeňském prostředí. Druhá kapitola seznamuje čtenáře se studiem a osobnostmi, které formovali pozdější Zápálův styl práce. Dále mapuje první roky po příchodu architekta do Plzně. Zmíněna je velká láska Zápála k historii a jeho práce na záchraně a obnově historických památek jakou je např. Mariánská Týnice. Jelikož i dnes odborná veřejnost nezapomíná na práci Hanuše Zápála je zmíněn vznik spolku Zapálení a udílení Ceny Hanuše Zápála pro nejlepší architektonické návrhy.

Třetí kapitola je již věnována projektu Obchodní akademie na Masarykově náměstí, díky kterému Zápál získal ocenění městské rady a další významné zakázky na stavby školních budov. Školním budovám a stavu školství po první světové válce v Plzni se věnuje kapitola čtvrtá. Většina školních budov, jejichž autorem je Zápál do dnešních dnů slouží školním účelům. Pátá kapitola je ovšem věnována škole na Karlově, která byla zničena při leteckém náletu za druhé světové války. Kapitoly šest až deset jsou věnovány Masarykově škole na Jiráskově náměstí, Benešově škole v Doudlevcích, škole na Chodském náměstí, tzv. Pikově škole (dnešní Opavské gymnázium) a využívána Lékařskou fakultou Univerzity Karlovy pod názvem Pavlovův ústav Vyšší hospodářské škole na Lochotíně (dnes je budova využívána Lékařskou fakultou Univerzity Karlovy pod názvem Pavlovův ústav). Všechny tyto kapitoly obsahují ve svých podkapitolách informace o stavbě, slavnostním otevření, prvních rocích škol, které byly do budov umístěny, informace k architektonickým prvkům, které byly

použity a vývoji školních budov do dnešních dnů. Poslední jedenáctá kapitola je pak věnována školním budovám, které se nacházejí mimo Plzeň (Plasy, Blatnice).

Pokud jde o prameny, které jsou zdrojem informací pro tuto práci o Zápalovi a zároveň o školních budovách, které projektoval, lze zejména čerpat z prací P. Domanického, M. Hostičkové a M. Bělohávků. Dále pak pamětní knihy jednotlivých škol, které jsou umístěny v Archivu města Plzně ve Veleslavínově ulici. Dalším pramenem je i osobní spis s korespondencí Hanuše Zápalů (Archiv města Plzně). Dalším využitelným pramenem je regionální tisk a webové stránky škol, které jsou dnes umístěny v Zápalových budovách.

1 Moderní směry architektury počátku 20. století v plzeňském prostředí

1.1 Moderní směry ve světě

Architektura od počátku 20. století byla silně ovlivněna nově vznikajícími uměleckými směry. Umění se nacházelo na jakési pomyslné křižovatce. Staré zanikalo, nové teprve vznikalo a snažilo se reagovat na aktuální společenské dění. Jedním z výrazných moderních směrů 20. století byl i kubismus. Směle můžeme říci, že český architektonický kubismus se vyrovnal světové tvorbě. Především i díky tomu, že mnoho českých umělců pracovalo často střídavě v Paříži a Praze. Paříž byla velice silně ovlivněna dílem španělského výtvarníka Pabla Picassa, který stál u zrodu tohoto směru. Hlavní myšlenkou kubismu je destrukce předmětu a jeho následná konstrukce, ve které předmět není zbaven své předmětnosti. V případě českého kubistického malířství se jedná o naprosto rovnocenného partnera s malířstvím francouzským. Pro příklad jmenujme architekty jako Josef Gočár, Pavel Janák¹, který položil základy tzv. architektonickému kubismu a další.²

1.2 Moderní směry v plzeňském prostředí

V plzeňském prostředí kubismus nikdy nedosáhl podoby uceleného uměleckého stylu. Ve své podstatě v každé lokalitě a období docházelo spíše k jakémusi mísení moderních stylů s kubismem. Z počátku nacházíme jak v plzeňském prostředí, tak i mimo něj např. znaky spíše kuboexpresionismu nebo doznívající secesi. Hovoříme tak pouze o určitých náznacích nebo ohlasech kubismu. Především generace umělců narozených

¹ Ukázka ze stati Hranol a pyramida, publikované v roce 1911 v časopise Umělecký měsíčník „*Všechny jiné v neživé přírodě tvary, jež jsou geometricky složitější, vznikly v součinnosti třetí síly: šikmý pád deště je zapříčiněn přistupující složkou větru; podobně závěje, výmoly, strže skal, jeskyně, propadliny, sopky jsou vesměs tvary kladně nebo záporně vytvořené z neživé hmoty jinou v ni vnikající silou, která hmotu deformuje a uchyluje z přírodního tvaru, v němž byla uložena. Nejkrásnějším příkladem je krystalizace ...*“ LUKEŠ, Zdeněk, HAVLOVÁ, Ester. *Český architektonický kubismus*, Praha: Galerie Jaroslava Seiferta, 2006. ISBN 80-239-8368-7. s. 15.

² Tamtéž, s. 14 – 15.

po 1. světové válce už reagovala zejména na zprostředkované reprodukce děl světového kubismu. O kubismu ovšem nelze hovořit jen jako o uměleckém stylu. Je to spíše umělecké hnutí, které ovlivnilo mnoho oblastí uměleckého prostředí (malířství, sochařství, architektura ...). Opětovné vzkříšení kubismu pak proběhlo v 60. letech 20. století. Začaly se objevovat první odborné texty, výstavy a veřejnost tak opakovaně začala objevovat tento již trochu opomíjený umělecký styl. V oblasti architektury našel největší ohlas spíše dekorativní styl tzv. rondokubismus (představovaný např. v Praze palácem Adrie Pavla Janáka).³

Velmi často nalezneme na stavbách vliv dalších výtvarných směrů jako např. Art Deco⁴, v jehož případě už nešlo o plastická utváření průčelí, ale spíše o pokrývání fasád geometrickými ornamenty. U tohoto směru už také nešlo zdaleka o vytvoření specifického stylu, byla to spíše jakási variace na směr ze zahraničí.⁵

Pokud se zaměříme přímo na architekturu města Plzně, ohlasy jak kubismu, ale i jiných moderních směrů nalezneme ovšem především na průčelích, stěnách nebo na detailech vnitřních schodišť a interiérech. Můžeme tak hovořit jen o jakémsi „kubistickém obalu“ stavby. U staveb vzniklých před první světovou válkou nalezneme znaky kubismu jen ojediněle (např. obytný dům v Majerově ulici č. p. 2 od architekta Bohumíra Hochmana). Pravděpodobně nejvíce ovlivněné stavby kubismem nalezneme v Plzni v Kollárově ulici č. p. 15 a 17. Jedná se o obytné domy dokončené v letech 1922 a 1923. Stavba byla projektem Lidového stavebního družstva v Plzni.⁶

³ LAHODA, Vojtěch, LOSENICKÝ, Bronislav, DOMANICKÝ, Pavel. *Ohlasy kubismu v Plzni*, 2. vyd. Plzeň: Galerie města Plzně, 2001. ISBN 978-80-87289-03-7. s. 9 – 10.

⁴ Styl Art Deco byl určitou reakcí na secesi. Jedná se spíše o dekorativní umění. Název pochází z roku 1925 z pařížské výstavy Arts décoratifs. I přes to, že tento styl byl synonymem pro luxus, stal se brzy velmi oblíbeným a rozšířeným v masovém měřítku. Hlavními rysy byly zjednodušené linie, výrazné rysy, čisté a výrazné barvy, materiály jako chrom a plast. HORSHAM, Michael. *Styly 20. a 30. let*. 1. vyd. Praha: Svojtka a Vašut, 1997.

⁵ LAHODA, Vojtěch, LOSENICKÝ, Bronislav, DOMANICKÝ, Petr. *Ohlasy kubismu v Plzni*, 2. vyd. Plzeň: Galerie města Plzně, 2001. ISBN 978-80-87289-03-7. s. 49.

⁶ Tamtéž, s. 47 – 50.

Pokud se zaměříme obecně na moderní architekturu Plzně na přelomu 19. a 20. století je nejčastěji spojována se jménem Adolfa Loose. Přitom Plzeň, díky velmi silnému průmyslu a rozvinuté železniční dopravě, patřila k městům, kde docházelo k velmi rychlé zástavbě. Je samozřejmé, že tato zástavba určená především k vyřešení rychlého růstu populace neměla vysokou architektonickou úroveň. Následně až vznik městského stavebního úřadu v 80. letech 19. století, zvýšil úroveň nových staveb (za zmínku stojí např. práce Františka Auera, Victora E. Tscheppera a dalších). Stavby Františka Krásného patří mezi první projevy secese v Čechách.⁷

⁷ JINDRA, Petr, DOMANICKÁ, Jana. Umění českého západu. 1. vyd. Řevnice: Arbor vitae, 2010. ISBN 978-80-86415-71-0. s. 75.

2 Studium a příchod Zápala do Plzně

2.1 Zápal a Plzeň

Ačkoli Hanuš Zápal není plzeňským rodákem (narodil se 7. února 1885 v Krašovicích u Dolní Bělé na Plzeňsku), tvář Plzně, dnes moderní metropole západočeského kraje nese stopy jeho práce dodnes. V dnešní uspěchané době snad ani většina Plzeňanů nevnímá budovy, které dennodenně míjejí při cestě do zaměstnání, do školy nebo za zábavou. Každý Plzeňan ovšem ví, kam má přijít, pokud si dá schůzku např. u tzv. Mrakodrapu. Jedná se o blok družstevních činžovních domů postavených v letech 1923 – 1924 podle projektu Hanuše Zápala a bratří Pašků. Každý dům byl vystaven jiným stavebním družstvem. Zajímavostí je, že každé družstvo, patřilo k jiné politické straně např. rohový dům do Prokopovy ulice se od začátku nazýval Mrakodrap a patřil družstvu sociálně demokratické strany, další dům náležel národním demokratům a konečně rohový dům na Anglickém nábřeží patřil československým socialistům. Velmi brzy se tak vžilo označení domů – „U trojdohody“. Do dneška se ovšem zachovalo pojmenování Mrakodrap, především díky devíti patřům domu, které ve své době vyvolávaly tento dojem. Původně fasády domů byly dvojbarevné.⁸

Málokdo ovšem tuší, kdo je vlastně autorem této zajímavé a na svoji dobu neuvěřitelně moderní stavby. Málokterý student např. Obchodní akademie na dnešním Masarykově náměstí tuší, jaké problémy muselo město řešit při vzniku této školní budovy a který architekt nakonec zvítězil se svým projektem. Ani stovky žáků základních škol neznají historii svých školních budov. Co tedy všechny jmenované stavby spojuje? Je to právě jméno Hanuše Zápala, který po mnoho let působil v Plzni jako přední architekt. Ve své tvorbě Zápal vystřídal geometrickou modernu i kubismus. V jeho tvorbě ovšem nalezneme i určité purizující formy a ve druhé polovině dvacátých let i prvky funkcionalistické.⁹

⁸ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony*. 1. vyd. Plzeň: K. Veselý, 2004. ISBN 80-86334-01-5. s. 76-78.

⁹ JINDRA, Petr, DOMANICKÁ, Jana. *Umění českého západu*. 1. vyd. Řevnice: Arbor vitae, 2010. ISBN 978-80-86415-71-0. s. 77.

2.2 Studium a první roky v Plzni

Zápál se narodil roku 1885 do rodiny venkovského učitele. Rakovnickou reálku, kterou navštěvoval, ukončil úspěšně maturitou a začal studovat architekturu u tak významných osobností, jako byl profesor Josef Schulz (1840 – 1917, žák architekta Gottfrieda Sempera, spolu s Josefem Zítkem významný architekt generace Národního divadla, není možné opomenout stavbu Národního muzea a Rudolfinu v Praze, je autorem návrhů sgrafitové výzdoby plzeňské radnice, zabýval se i restaurováním stavebních památek)¹⁰. 5. června 1909 ukončil obor pozemní stavitelství druhou státní zkouškou. Pro její složení byl Zápál nucen přerušit praxi, kterou vykonával u profesora Kouly od 17. listopadu 1908 do 10. března 1909 a následně od 1. – 31. července. Právě při této praxi se Zápál prvně seznamuje s plzeňským prostředím a to díky účasti na rekonstrukci plzeňské radnice. Pracoval i na rozkreslování sgrafit radnice. Následně přešel do kanceláře architekta Antonína Balšánka (absolvent České vysoké školy technické v Praze, asistent J. Schulze a od roku 1911 jeho nástupce v pozici profesora na vysokém učení technickém, řídil stavbu Obecního domu v Praze, zasazoval se o zachování a stavební opravy Malé strany a Hradčan, dle jeho návrhů bylo postaveno Divadlo J. K. Tyla v Plzni)¹¹.

V Balšánkově kanceláři pracoval na plánech stavby Obecního domu v Praze. Poslední architekt, v jehož kanceláři Zápál pracoval, byl Bedřich Bendlmayer. Zde pracoval až do 16. října, kdy byl přijat na stavební úřad města Plzně. Zápál nejprve zaslal městské radě žádost o místo městského inženýra. V žádosti z 1. října 1909 uvádí: *Jsem 24 let stár, národnosti české a příslušný do Karlovic u Plzně. Studoval jsem v Praze na české vysoké škole technické, kdež složil jsem obě státní zkoušky v oboru architektury. V šestém roce svých vysokoškolských studií byl jsem zaměstnán v kanceláři svého profesora pana Jana Kouly, kde jsem většinou pracoval na rekonstrukci plzeňské radnice. Letos byl bych se činně účastnil při provádění sgrafit na místě, ale po odložení*

¹⁰ NOLL, Jindřich. *Josef Schulz (1840 – 1917)*. Praha: Národní galerie, 1992. ISBN 80-7035-036-9. s. 5 – 8.

¹¹ *Výstava životního díla profesora architekta Ant. Balšánka*. Praha: Technické museum čsl., 1922. s. 3 – 6.

*těchto prací, vstoupil jsem do kanceláře pana architekta Balšánka, kde jsem pracoval na stavbě reprezentačního domu král. hlav. města Prahy.*¹²

Po skončení zkušebního období byl 1. dubna 1911 Zápál jmenován architektem – praktikantem na stavebním úřadě v Plzni, tím také nabyt podle platných zákonů i domovského práva v Plzni.¹³ Zápál se v plzeňském uměleckém prostředí velmi rychle zabydlel. Byl členem spolku Mlha (1907 – 1910). Jednalo se o spolek milovníků umění i samotných umělců. Spolek byl založen v hostinci U Fišerů v Sedláčkově ulici 31. května 1907. Je nutné dodat, že schůzky spolku byly založeny ve velké míře na konzumaci alkoholu a spíše určitých uvolněných debatách týkajících se umění. Zápis ze sezení z ledna roku 1908 nás blíže seznamuje s fungováním spolku: „*Historickým postupem a vytrvalostí Vznešeného Velmistra a čtyř Mistrů utvořil se ve Mze odborný kroužek, jenž nazýval se Jitřenkou. Účelem volného tohoto sdružení jest hlavně při dobrém trunku až do konce setrvati a prostředkem k tomu užívaným je v prvé řadě pivo.*“¹⁴

Spolek měl za členy ovšem i významné osobnosti tehdejší doby jako např. Mikoláše Alše, Karla Klostermana i Aloise Jiráska. Ani mladý začínající architekt Zápál nechyběl na seznamu členů. Historie tohoto spolku je nám známa především díky dochovaným pamětním knihám.¹⁵ Význam spolku spočíval především v tom, že stál na počátku spolkového života v Plzni. Jelikož spolek Mlha byl spíše spolkem založeným na recesi, byla po jeho ukončení činnosti hledána jiná alternativa spolkového uměleckého života. V roce 1919 tak vznikl Spolek výtvarníků plzeňských. Hanuš Zápál se stal místopředsedou.

¹² AMP, Dopis Hanuše Zápála plzeňské městské radě ze dne 1. října 1909, č. 1233, osobní spis Hanuše Zápála, karton 211.

¹³ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony*. 1. vyd. Plzeň: K. Veselý, 2004. ISBN 80-86334-01-5. s. 51 – 53.

¹⁴ JINDRA, Petr, DOMANICKÁ, Jana. *Umění českého západu*. 1. vyd. Řevnice: Arbor vitae, 2010. ISBN 978-80-86415-71-0. s. 13.

¹⁵ Tamtéž, s. 14.

I první výstava spolku je spojena se jménem Zápala. Uskutečnila se totiž v sále obchodní akademie na tehdejší Petákově náměstí (dnes Masarykovo), který navrhoval Zápala.¹⁶

2.3 Tvorba nesouvisející s architekturou

Architekt se v Plzni věnoval i doзору nad stavebními činnostmi např. při restaurování náhrobků v chrámu sv. Bartoloměje, při opravách hradu Radyně nebo kostela U Ježíška. Studenti Masarykova gymnázia dokonce vytvořili Jednotu pro záchranu kostela U Ježíška. Práce byly zahájeny v roce 1934 a roku 1936 byl kostelík opět otevřen. Kromě těchto prací zápal pracoval na zabezpečení klenby na apsidě rotundy sv. Petra a Pavla v roce 1922. Při těchto pracích bylo otevřeno např. zazděné románské okno. Ve Střelských Hošticích prováděl různé opravy a adaptace na zámku, který vlastnil Haléřový podpůrný fond Škodových závodů. Kromě architektury a stavebních prací se Hanuš Zápala věnoval i výtvarnému umění. Byl členem Svazu západočeských umělců. Tento svaz pořádal přednášky o umění a architektuře (vystoupil zde i A. Loos).

Zájem o umění je patrný např. i ze spolupráce Zápala s místními plzeňskými sochaři. S Otakarem Walterem vytvořil Bronzovou desku umístěnou na radnici. Deska byla věnována památce městských zaměstnanců, kteří zemřeli v průběhu první světové války.¹⁷ Velký podíl nese na záchraně barokního areálu proboštství v Mariánské Týnici. Stal se členem Spolku pro záchranu Mariánské Týnice. Další z památek, na jejíž záchraně se podílel byl kostel sv. Vojtěcha ve Vejprnicích.¹⁸

Když 16. července 1923 zemřel spisovatel Karel Klostermann, byl to právě Hanuš Zápala, kdo dal podobu jeho náhrobku na hřbitově sv. Václava, kde je spisovatel uložen v místech, která jsou vyhrazena nejpřednějším osobnostem. Jeho hrob byl ozdoben prostým dřevěným křížem s Kristem, malovaným na plechu pod stříškou podobnou těm,

¹⁶ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony*. 1. vyd. Plzeň: K. Veselý, 2004. ISBN 80-86334-01-5. s. 16.

¹⁷ Tamtéž, s. 98 - 100.

¹⁸ Tamtéž, s. 97 - 98.

kteřé stávali na šumavských rozcestích. Před náhrobkem byl umístěn neotesaný balvan s autorovým reliéfem a jednoduchým nápisem. Pomník byl zřícen na náklady plzeňské obce.¹⁹

2.4 Zápala jako architekt

Jméno Hanuše Zápala je spjato i s plzeňským Velkým divadlem. Plocha jakéhosi lichoběžníku mezi ulicemi Kovářskou a Budilovou byla areálem pro divadelní sklady. Ze zadní části pak tuto čtvrť uzavírá ulice nesoucí název Divadelní, což odkazuje na využití daných budov. 17. srpna 1922 bylo divadelní skladiště v této lokalitě zcela zničeno požárem. Následně byl osloven Zápala, jako architekt plzeňského stavebního úřadu, aby vypracoval plán na výstavbu nového divadelního skladiště spolu s malírnou kulis a truhlářskou dílnou. K zahájení stavby došlo 2. prosince 1922 a následně 17. srpna začalo skladiště sloužit svým účelům. Stavba byla tedy realizována ve velmi krátkém časovém úseku a to v letech 1922 – 1923. Celý areál je členěn na tři části, při čemž asi nejvýraznější je střední část, která je završená terasou. Na celé stavbě, jak už to bývá pro Zápala typické, nalezneme řadu odkazů na kubismus nebo Art Deco. Fasáda je rozdělena pomyslnými pilíři. Zajímavostí je plot celého areálu. Pilíře jsou zděné, dřevěné části plotu jsou pak zdobeny červenými dekorativními nátěry, které svými geometrickými tvary rovněž odkazují ke kubismu. I pilíře vrat mají geometrické dekory. Geometricky zdobené je i zábradlí u chodníku, který přiléhá k hlavní budově. V pásmu mezi prvním a druhým patrem je uveden reliéfním kubizujícím písmem nápis Městské divadelní skladiště. Písmena M a P na vratech, pak znamenají Město Plzeň.

Hlavní budova skladů je rozdělena pomocí stylizovaných pilířů na tři části. Stěny stavby rozčleňují rozměrná složená okna. Odkaz k divadlu představují divadelní masky, které jsou umístěny nad přízemím a zastupují různé lidské emoce. Na tuto centrální budovu navazuje dlouhé křídlo divadelních skladů. Tvar střechy hlavní budovy je podobný střechě velkého divadla.²⁰ V červnu roku 2005 byly zahájeny práce na rekonstrukci

¹⁹ KOTHERA, Lumír. Neexistuje větší krása, než jakou je Šumava na sklonku pozdního léta, *Listy Prachaticka*. 1998, č. 83. s. 14.

²⁰ RŮŽIČKA, David. Kubismus ovlivnil i divadelní sklad, *Plzeňský deník*. 2010, č. 116, s. 5. ISSN 1210-5139.

divadelních dílen v Kovářské ulici. Vlastní opravy byly zahájeny již v roce 2000, kdy došlo k vypracování památkářské a energetické studie. Budova získala díky této rekonstrukci opět svoji původní podobu. V budově byly také vyměněny všechny rozvody. Náklady celkové rekonstrukce dosáhly částky ve výši 13 miliónů Kč.²¹

Další z mnoha známých staveb je plzeňské krematorium. Zřízením krematoria spolu s kolumbáriem se zabývalo město částečně už po první světové válce v roce 1919. Další projednávání se konalo v roce 1920. 6. listopadu 1922 pak z rozhodnutí městské rady byli vysláni na studijní cestu architekt Hanuš Zápál a šéf městské vodárenské kanceláře Karel Werstadt. Cílem cesty do ciziny mělo být získání informací o těchto stavbách. Cesta proběhla v termínu 15. až 18. ledna 1923. Celkem navštívili čtrnáct krematorií v Německu a Švýcarsku (Drážďany, Lipsko, Erfurt, Augsburg, Stuttgart, Aarau a další). Na schůzi městské rady konané 12. února, pak podali veškeré bližší informace z cesty. Následně bylo rozhodnuto o stavbě krematoria na Ústředním hřbitově. Projekt stavby, který vypracoval Zápál, byl vypracován s celkovými náklady dva miliony korun a městský stavební úřad ho předložil v roce 1924 ke schválení. Takto vysoké náklady na stavbu se ovšem nelíbili pražskému spolku „Krematorium“, který na stavbu půjčil jeden milion Kč. Nechali projekt přepracovat architektem Janákem (autor krematoria v Pardubicích). Jeho projekt byl ve výsledku ale ještě dražší. Městské zastupitelstvo se tedy vrátilo k návrhu Zápala.

Slavnostní otevření se konalo 16. května 1926. Jediné od čeho bylo při stavbě upuštěno, bylo zřízení vodní nádrže, ve které by se celá stavba zrcadlila a to z toho důvodu, že zde byly velké potíže se zásobováním vodou. Celá stavba zaujme výraznými geometrickými tvary a sedlovou střechou. Boční stěny jsou členěny mělkými nikami s reliéfní sochařskou výzdobou. Typický je pro Zápala rozdíl mezi interiérem a exteriérem stavby. Strop je kazetový, světlo vniká do obřadní síně lucernou, která je zcela skryta pod „ateliérovým oknem“.²²

²¹ MAREŠOVÁ, Alena. Z opravené budovy by měl architekt Zápál radost, *Plzeňský deník*. 2006, č. 232. s. 13. ISSN 1210-5139.

²² BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony*. 1. vyd. Plzeň: K. Veselý, 2004. ISBN 80-86334-01-5. s. 89 - 91.

Zajímavou epizodou je spolupráce Zápala na tvorbě prvního propagačního filmu věnovaného městu Plzni. 8. 8. 1927 přijala městská rada nabídku americké společnosti Fox Film Corporation na tvorbu filmu. Do té doby byly filmové záběry Plzně spíše součástí různých slavností apod. Zápál byl jmenován členem komitétu, který měl rozhodovat o podobě filmu. Tvorba Hanuše Zápala byla ve filmu také prezentována. Nešlo ovšem o žádný znak protekce. Zápál díky své tvorbě v Plzni a Plzeňsku patřil mezi špičku ve svém oboru. Film byl veřejnosti slavnostně předveden 23. prosince v biu Peklo a v biu Elektra²³

O významném postavení Zápala jako architekta svědčí např. významnost zakázek, které dostával. Zápál projektoval např. rodinný dům Ladislava Lábka, který se nachází ve vilové čtvrti v Bezovce (západně od Klatovské třídy). Nutno říci, že práce to pro Zápala nebyla jednoduchá, především díky náročnosti samotného zadavatele stavby. Sám Lábek si o celých stavebních přípravách a následných pracích vedl pečlivé záznamy, ze kterých je patrné, jak pečlivě celou realizaci stavby jako investor promýšlel. Parcelu Lábek zakoupil v roce 1921, kdy se také začalo se stavbou. Zpočátku hrozilo, že předseda stavebního družstva Pašek, kam se Lábek přihlásil, nedovolí, aby stavbu projektoval architekt Zápál a prováděl stavitel Špalek. Oba zmínění ale nakonec zakázku obdrželi. Celá stavba je zajímavá především netradičním umístěním domu v zahradě. Z koncepce domu je patrná inspirace anglickou a holandskou architekturou. Jediné, co se Lábkovi nepodařilo na domě zrealizovat, byla vstupní dvoupodlažní hala, kterou Úřad pro stavební ruch v Praze, který dával souhlas pro státní podporu, označil jako přepychovou. Po přepracování návrhu Zápalem ještě došlo k zrušení balkonu na jižní straně a seříznutí severní věže. Vila se dochovala dodnes. Nejvíce ohrožena byla v průběhu druhé světové války, kdy na vedlejším pozemku došlo k výbuchu bomby. Další nebezpečí hrozilo v 50. letech, kdy vila měla být Lábkově rodině zabavena a přeměněna v mateřskou školku. Naštěstí chybějící ústřední topení vilu od tohoto osudu zachránilo.²⁴

²³ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony*. 1. vyd. Plzeň: K. Veselý, 2004. ISBN 80-86334-01-5. s. 100.

²⁴ ULRICH, Petr. *Slavné vily Plzeňského kraje*. 1. vyd. Praha: Foibos, 2009. ISBN 978-80-87073-17-9. s. 113 – 116.

Další významnou zakázkou se stala dvojvila vrchních úředníků Měšťanského pivovaru. Vila měla stát u hlavní brány pivovaru poblíž spilky. Do soutěže vypsané v roce 1939 zaslali své návrhy Hanuš Zápala, Václav Neckář a František Němec. Zápalaův návrh nejprve neuspěl. Podle porotců byl příliš moderní. Zaujalo ovšem jeho řešení prostranství před správní budovou pivovaru, které spočívalo v odstranění starších budov a nahrazení zahradou, ve které by byla dvojvila umístěna. Celý návrh je ve stylu klasicizmu. Celá budova je osově symetrická, má suterén, dvě až tři podlaží na půdorysu přibližného obdélníku. Dnes vila slouží jako administrativní budova pivovaru.²⁵ Dalšími stavbami podle návrhů Hanuše Zápala, které lze v Plzni nalézt jsou např. Městské divadelní skladiště, které se nachází v Kovářské ulici č. p. 10. Budova vznikla přestavbou části někdejší Škodovy strojírny z 2. poloviny 19. století. Společnou prací Zápala a Františka Beneše byly Městské technické závody ve Škroupově ulici č. p. 5. Dnes již zbořený Dům Lidového stavebního a bytového družstva s Hostincem Na zastávce, Na Roudné.²⁶

2.5 Plzeň a Zápala dnes

V roce 2004 založila skupina plzeňských architektů na počest Hanuše Zápala skupinu Zapálení 02. Jako poctu jednomu z nejvýznamnějších plzeňských meziválečných architektů nechali k příležitosti 120. výročí jeho narození zhotovit pamětní desku, která je umístěna na domě v Křížkově ulici, kde Zápala bydlel (peníze na desku pomohl sehnat jejich kolega architekt a herec David Vávra, který daroval finanční prostředky vybrané u příležitosti promítání Šumné Plzně v Západočeském muzeu). V této ulici Zápala projektoval činžovní třípatrové domy č. p. 5 a 7. Obě tyto stavby Zápala také vlastnil. Tyto domy jsou velmi zajímavým příkladem prvorepublikové architektury konce 30. let dvacátého století. Domy jsou zrcadlově symetrické. Od prvního do třetího patra vystupují střední rizality, které tvoří arkýře. Světlé obdélné obkládačky zdobí jak sokl

²⁵ ULRICH, Petr. *Slavné vily Plzeňského kraje*. 1. vyd. Praha: Foibos, 2009. ISBN 978-80-87073-17-9. s. 157 – 159.

²⁶ DOMANICKÝ, Petr, BUKOVSKÝ, Stanislav, KODERA, Radovan. *Zápala, Chvojka, Neckář a další architekti meziválečné Plzně*. Plzeň: Nadační fond Naděje třetího tisíciletí, 2007.

domu, tak oba vchody. Nad vjezdy do garáží jsou zdobná kulatá okénka. Arkýř je zajímavý především okny, která procházejí vždy přes roh.²⁷

Dalším důkazem toho, jak významnou osobností byl Hanuš Zápala pro plzeňské prostředí je i udílení ceny věnované architektuře, která nese jeho jméno. Cena začala být udělována v roce 2004. Cena je udělována jednou za čtyři roky. K tomuto rozhodnutí dospěl Útvar koncepce a rozvoje, který soutěž vyhlašuje, v roce 2006, kdy se do soutěže přihlásily jen tři návrhy, které navíc nebyly pro udělení ceny dostatečně výjimečné. Přihlásit určité dílo do soutěže smí investor, architekt, dodavatel nebo někdo jiný se souhlasem realizátorů.²⁸ První cena byla udělena za období let 1990 až 2005. cenu získali Ing. arch. Václav Ulč a Ing. arch. Radek Dragoun za architektonické řešení budovy Centrální požární stanice HZS Plzeňského kraje. Za období 2006 až 2009 získal cenu Ing. arch. Karel Hanzlík a to za návrh areálu Plzeňského vědecko technického parku.²⁹

Kromě zmíněných staveb představuje značnou část tvorby Zápala práce na stavbách školních budov jak v Plzni, tak i mimo ni. Právě těmito stavbami a jejich dalším vývojem se budou zabývat následující stránky této diplomové práce.

²⁷ RŮŽIČKA, David. Pamětní deska k 120. výročí narození Hanuše Zápala, *Plzeňský deník*. 2010, č. 217, s. 7. ISSN 1210-5139.

²⁸ KOKOŠKA, Jiří. Architektury radní ocení jednou za čtyři roky, *Plzeňský deník*. 2006, č. 105, s. 10. ISSN 1210-5139.

²⁹ <http://ukr.plzen.eu/cz/souteze-vystavy-a-konference/cena-hanuse-zapala/cena-hanuse-zapala-2006-2009/cena-hanuse-zapala-2006-2009.aspx> [cit. 25. 2. 2013]

3 Obchodní akademie

3.1 Historie obchodních škol v Plzni

První významnou zakázkou Hanuše Zápala, zaměstnance městského stavebního úřadu, se stala realizace návrhu pro nové budovy Obchodní akademie v Plzni.

Plzeň byla vždy městem s velmi rozvinutým obchodem jak místním, tak zahraničním. Již od roku 1878 se mohli kupečtí učni vzdělávat na tzv. pokračovací kupecké škole, která byla připojena k české reálce. Pokud měl student zájem své vzdělání rozšířit, mohl navštěvovat soukromé obchodní školy nebo večerní kursy, které ovšem nedosahovaly patřičné úrovně. Tato situace podnítila Klub českých obchodníků v Plzni (založen 1884) k jednání o možnosti založení učiliště, které by bylo jakýmsi základem obchodní akademie. Dne 23. dubna 1885 se konala poradní schůze Klubu, na které bylo rozhodnuto, že potřeba obchodního učiliště v Plzni je sice značná, ovšem náklady s tím spojené jsou pro Klub nad jeho možnosti. Dalším problémem se ukázalo také to, že zřízení obchodních škol nebylo v pravomoci zemského sněmu, ale pro podporu zřízení školy je potřeba žádat přímo u sněmu království Českého. Pro uskutečnění těchto kroků byla vytvořena speciální komise. Klub se také snažil šířit důležitost zřízení obchodní školy na sjezdech obchodníků a živnostenské komory. Zejména byl kladen důraz na poukázání opomíjených ústavů zaměřených na obchodnictví. Roku 1886 podává Klub sněmu království Českého usnesení, ve kterém žádá zřízení obchodní školy v Plzni.

Plzeň se ale své obchodní školy dočkala naprosto nečekaně. Majitel soukromé dvoutřídní školy v Ústí nad Labem, Antonín Kotěra, na základě informací o činnosti plzeňského Klubu, přenesl svoji školu do Plzně. Pro Klub tak odpadly problémy spojené s financováním celého projektu obchodní školy. Obchodní škola byla dvouletá. Součástí byl také osmi měsíční večerní kurz pro příruční a praktikanty a sedmi měsíční odborný kurz pro dámy. V tuto chvíli se hlavním úkolem Klubu stalo zajištění správy ústavu, jeho přeměna na veřejnou školu a získání prostředků z veřejných fondů dokud škola nebude převzata pod správu zemské nebo státní správy. K tomuto účelu bylo zřízeno kuratorium (tvořen členy Klubu českých obchodníků, zástupci korporací, které

poskytly finanční dotace). Předsedou kuratoria se stal JUDr. Josef Krofta. Kuratorium nejprve vytvořilo návrh na úřední schválení ústavu městem Plzní. V červnu 1889 pak ministerstvo osvěty přijímá žádost na schválení organizačního statutu, učební osnovy, učitelských sil a za udělení subvence (odborná inspekce byla vykonána 24. červny 1889 ředitelem československé obchodní akademie v Praze E. Tonnerem). Ve výnosu ministerstva osvěty z 10. října 1889 je také poznamenáno, že případný finanční deficit bude město Plzeň hradit ze svých prostředků.³⁰

Obchodní škola se nejprve nacházela ve školní budově v Kamerále (Kopeckého sady). Následně v letech 1892/93 ústav získal prostory ve staré školní budově u Zopfů (u Saského mostu). Prostory ovšem byly naprosto nevyhovující. Až na přelomu let 1893/4 získal ústav účelně zařízené prostory v nově vystavěné školní budově pro c. k. českou průmyslovou školu (Tylova ulice). Následně ale tyto prostory musí ústav také opustit a přemístit se do soukromého domu v Nerudově ulici, kde zůstává až do roku 1913. Když došlo o rozšíření ústavu o dívčí školu a o pobočku, pronajala si škola 2. poschodí sousedního domu (Škodova ulice) a téměř celý protější dům (Nerudova ulice). I v těchto budovách ale bylo potřeba neustále řešit problémy typu: úzké chodby, málo osvětlení, malé kabinety, málo záchodů. Výstavba vlastní školní budovy se tak stala častým tématem jednání kuratoria. V roce 1903 např. předložil profesorský sbor kuratoriu memorandum, ve kterém poukazoval na nedostatečnost školních místností, poukazoval na závady a obtíže, které z toho vyplývají a ztěžují kvalitní výuku.

Bylo tedy rozhodnuto o opětovném navrácení školy do budovy c. k. průmyslové školy. V roce 1905 profesorský sbor dalším memorandumem upozornil na nevhodné umístění ústavu, dále žádal zřízení dvoutřídní obchodní školy pro hochy³¹ a dvoutřídní obchodní

³⁰ KOSTINEC, Antonín. *Pamětní spis k slavnostnímu otevření nové budovy Obchodní akademie královského města Plzně 19. října 1913*. Plzeň: Kuratorium Obchodní akademie, 1913. s. 9 – 11.

³¹ Absolventi se měli věnovat hlavně praktickému obchodu. Důvodem bylo především to, že absolventi obchodní akademie hledali ve většině případů uplatnění v bankách a veřejných úřadech. Ústav byl přiřazen k obchodní akademii na základě usnesením obecního zastupitelstva ze dne 30. července 1913. První ročník byl otevřen ve školním roce 1914/15. Od školního roku 1922/23 se vyučovalo podle učebních osnov veřejných obchodních škol. KŘÍŽ, František. *Město Plzeň: přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1925 – 28*. Plzeň: Město Plzeň, 1929. s. 199.

školy pro dívky³² vedle již fungující čtyřtřídní obchodní akademie. Profesorský sbor buď žádal zcela novou budovu pro ústav, popřípadně přenechání celé budovy c. k. průmyslové školy. K tomuto memorandu se připojilo i kuratorium. Následně 16. dubna 1907 za usnesení obecního zastupitelstva královského města Plzně, získala obchodní akademie a přidružené ústavy celou budovu c. k. průmyslové školy (jakmile průmyslová škola bude mít vystavěnou novou budovu).

3.2 Realizace stavby

Jednání o stavbě průmyslové školy se však protahovalo. Kuratorium proto 4. května 1908 požádalo městskou radu o výstavbu vlastní budovy pro obchodní akademii. Rozpočet na výstavbu byl určen ve výši 420 000 korun. Tato žádost byla uznána jako oprávněná a stavba obchodní akademie tak byla zařazena do programu veřejných staveb a podniků, které měly být uskutečněny. Jako stavební místo bylo určeno Radeckého náměstí (dnešní T. G. Masaryk). Neshody ovšem panovaly v tom, zda má být celé náměstí zastavěné školními budovami nebo alespoň část ponechána pro budovy soukromé a park.

Návrh byl schválen 4. června 1909 ve znění, že celé Radeckého náměstí bude zastavěno veřejnými budovami (obchodní akademie, dívčí lyceum, měšťanská škola pro chlapce), na zbylé ploše měl být zřízen veřejný sad.³³ Vypracováním návrhů byli pověřeni architekti Alois Čenský (profesor vysokých škol technických v Praze, známý výstavbou budovy Měšťanské besedy, působil krátce i na zdejší průmyslové škole) a Ladislav Skřivánek (architekt v Praze, který postavil budovu Obchodní a živnostenské komory (dnešní univerzitní budova v Sadech Pětatřicátníků, dále budovu „U Matky Boží“ ve

³² Ve školním roce 1886/87 byl z podnětu Klubu českých obchodníků zřízen odborný běh pro dámy, ze kterého se časem vyvinula dvojtřídní obchodní škola pro dívky, která byla následně připojena k obchodní akademii. Návštěvnost ústavu byla velmi vysoká, především díky možnosti získání vzdělání pro dívky ze sociálně slabších vrstev. KRÍŽ, František. *Město Plzeň: přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1925 – 28*. Plzeň: Město Plzeň, 1929. s. 199.

³³ KOSTINEC, Antonín. *Pamětní spis k slavnostnímu otevření nové budovy Obchodní akademie královského města Plzně 19. října 1913*. Plzeň: Kuratorium Obchodní akademie, 1913. s. 67 – 70.

Veleslavínově ulici a také budovu Stavební průmyslovky na Chodském náměstí)³⁴. Technická komise následně doporučila po prozkoumání návrhů městské radě ke schválení návrh A. Čenského. Městská rada návrhy ovšem nepřijala a doporučila k přepracování, zejména pro příliš tradiční blokovou zástavbu, kterou chtěl Čenský uplatnit a která neumožňovala zřízení parku v dané lokalitě.

Přepracováním návrhů byl pověřen Hanuš Zápál 3. června 1910. Ještě téhož roku předložil náčrty všech tří školních budov. Definitivní návrh pak dokončil v dubnu 1911. Stavba byla zadána na základě veřejného konkurzu staviteli Františku Kotkovi. Mezi další firmy, které zajišťovaly řemeslnické, práce patřily např. natěračské práce zadány Jakubu Kouckému, práce sklenářská zadána dvojici Rud, Henzlík. Vrchní dozor na stavbě prováděl inženýr a člen městské rady A. Müller, za městský stavební úřad byl jmenován dozorem městský vrchní inženýr J. Farkač.³⁵

Náklady spojené s výstavbou ovšem převýšily rozpočet. Na základě této skutečnosti bylo rozhodnuto, že prvotní bude stavba obchodní akademie a až následně budou dostavěny ostatní budovy. Jako dominantní byla určena strana směřující ke Klatovské třídě. Celé náměstí má téměř čtvercový půdorys. Velmi kladně bylo posuzováno posunutí zastavěné plochy k východnímu okraji, díky čemuž se získal prostor pro park a také možnost pro optimální pozorování komplexu. Stavba je souměrná podle osy východ – západ. Jednotlivá křídla jsou řazena do meandru. Centrální záhon a jednotlivé cestičky k bočním vchodům zanikli po umístění Památníku Národního osvobození. Budova byla navržena jako dvoutraktová, orientována do dvora. Na chodbový trakt navazoval ve středu ve všech nadzemních podlažích sociální zařízení.³⁶ Omítka díky použití různě hrubých bryzolitových omítek působila jako dvoubarevná.

³⁴ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony*. 1. vyd. Plzeň: K. Veselý, 2004. ISBN 80-86334-01-5. s. 54.

³⁵ KOSTINEC, Antonín. *Pamětní spis k slavnostnímu otevření nové budovy Obchodní akademie královského města Plzně 19. října 1913*. Plzeň: Kuratorium Obchodní akademie, 1913. s. 70 - 71.

³⁶ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony*. 1. vyd. Plzeň: K. Veselý, 2004. ISBN 80-86334-01-5. s. 56 – 58.

3.3 Vnitřní uspořádání a vybavení budovy

V budově pro obchodní akademii a dívčí obchodní školu bylo umístěno celkem 19 učeben, místnost pro psací stroje, posluchárna fyziky, chemie se stupňovitě uspořádanými lavicemi (tato učebna je ve velmi podobném stavu využívána dodnes k výuce), dále laboratoř žáků, laboratoř profesora, místnost pro fyzikální zkoušení zboží, místnost pro váhy a temnou komoru, ředitelna s předpokojem a kabinetem, úřadovna tajemníka s archivem, místnost pro sbírky chemie, fyziky, zeměpisu dějepisu, přírodopisu a sbírky zboží, sborovna s hovornou, profesorská a žakovská knihovna a žakovská čítárna. Pro učitele bylo vystavěno celkem deset kabinetů. Myšleno bylo např. i na odkládání oblečení a to v podobě šaten. Vytápění celé budovy včetně chodeb bylo zajišťováno radiátory, které byly umístěny v parapetech oken. Elektrické osvětlení bylo využíváno jen v administrativních místnostech, v posluchárně chemie a fyziky a ve vestibulech. Zbytek budovy využíval osvětlení plynové. Celý objekt byl připojen k městské kanalizaci. Toalety byly splachovací.

Vnitřní vybavení školy bylo záležitostí zvláštní komise kuratoria, která byla pro tyto účely zřízena (jejími členy byli např. pokladník Čámský, jednatel Hamáček, císařský rada Wýtwar a další). Na návrhy profesorského sboru, který předkládal kuratoriu přesné nákresy a návrhy, včetně rozpočtů bylo následně vnitřní vybavení školy objednáno. Celkový rozpočet, který pro tyto účely kuratorium vyčlenilo, bylo ve výši 30 880,80 Kč.

Při práci na budově obchodní akademie se projevila všestrannost architekta Zápala, který je autorem detailních návrhů reprezentačních místností (ředitelna s čekárnou, sborovna s hovornou, cvičný kontor, kabiny). Při těchto pracích Zápala zúročil své zkušenosti, které získal u architektů Balšánka a Kouly. Na schodišti i ve vestibulu byly umístěny kazetové stropy s motivem křížové pásky (typické i pro další stavby Hanuše Zápala). Pro celé vnitřní vybavení budovy je typická účelnost a jednoduchost, při čemž ovšem nebyla opomenuta ani umělecká stránka. Zápala je také autorem nákresů nábytku pro tyto prostory. Jeho návrhy pak následně projednávala komise (stavitel J. Špalek, jednatel Hamáček a ředitel Kostinec). Následně na základě odsouhlasení kuratoriem byly práce 31. května 1913 zadány. Ve výběrovém řízení na truhlářské práce uspěly firmy takto: čekárna hovorna – Václav Rada z Plzně, sborovna byla zadána firmě Václav Štír aj. Jediným problémem se opět staly finanční náklady spojené se zajištěním

vnitřního vybavení. Kuratorium se s žádostí o finanční podporu obrátilo na stát a plzeňské finanční a průmyslové společnosti. Měšťanský pivovar přispěl částkou ve výši 2000 korun, Škodovy závody částkou 1000 korun, obchodní grémium a klub českých obchodníků po 500 korunách.³⁷

Architektura celého bloku byla zachována téměř beze změn. Došlo např. pouze k zjednodušení vnějších omítek a změnám na střeše, které byly nutné po bombardování Plzně během druhé světové války a následně při výměně za hliníkový plech.³⁸

Budova Obchodní akademii byla přijata velmi kladně. Pro Zápala to znamenalo především přidělování dalších zakázek od stavebního úřadu, který mu následně po skončení první světové války začal svěřovat významné obecní zakázky.

3.4 Dokončení zástavby bloku u dnešního Masarykova náměstí

Od roku 1913 zůstal ovšem celý projekt zástavby celého bloku prakticky nedokončen. Až v létě 1931, na základě rozhodnutí městské rady, byli vyzváni členové Sdružení západočeských výtvarných umělců k vypracování vhodných návrhů na dokončení zástavby. Ačkoli byl Zápala členem prvních uměleckých spolků jako Mlha nebo Spolek výtvarníků plzeňských, členem Sdružení západočeských výtvarných umělců se nestal. Důvodem byla zřejmě jeho pozice pracovníka v městských institucích v Plzni, které mělo z počátku ke sdružení spíše odmítavý postoj.³⁹

SZVU se stal populárnější až na základě čísla revue Salon z roku 1929, které bylo věnováno Plzni. Vývoj architektury v Plzni zde byl Karlem Lhotou popsán takto: „*Nová architektura vyrůstá tu tedy dnes bez tradice a osamoceně, avšak bohudík v úrovni slibné a neprovinciální. Za novou regulací říční týčí se monumentální nemocenská*

³⁷ KOSTINEC, Antonín. *Pamětní spis k slavnostnímu otevření nové budovy Obchodní akademie královského města Plzně 19. října 1913*. Plzeň: Kuratorium Obchodní akademie, 1913. s. 79 – 80.

³⁸ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony*. 1. vyd. Plzeň: K. Veselý, 2004. ISBN 80-86334-01-5. s. 57.

³⁹ JINDRA, Petr, DOMANICKÁ, Jana. *Umění českého západu*. 1. vyd. Řevnice: Arbor vitae, 2010. ISBN 978-80-86415-71-0. s. 79.

*pokladna Bohumila Chvojky, na předměstí dojdeme si shlédnout vzorné školní dispozice Hanuše Zápala a střízlivou hygienu činžovních domů Václava Neckáře.*⁴⁰

Požadovaný projekt dokončení zástavby tohoto bloku měl řešit stavbu školy, která měla navazovat na budovy Obchodní akademie a Československé národní banky na dnešním Masarykově náměstí.

První, kdo provedl komplexní řešení stavby celého plánovaného komplexu budov, byl Bohumil Chvojka⁴¹, který po stavbě Okresní nemocenské pojišťovny na Denisově nábřeží projektoval i další navazující stavby. Na výstavě Sdružení západočeských výtvarných umělců v roce 1926 kromě již dokončené pojišťovny představil také projekty navazujících budov Masarykova studentského domu s loutkovým divadlem.⁴²

Nabídka byla Sdružení západočeských výtvarných umělců předložena především z toho důvodu, že Hanuš Zápala 12. února 1931 zažádal ze zdravotních důvodů o přeložení do důchodu. Při vytváření projektu byl ovšem dodržen systém zástavby dle Zápala (např. výška římsy, tvar střechy aj.). Navíc v této době řešil výstavbu školní budovy na Masarykově třídě. Po vyhodnocení soutěže, která byla ukončena v říjnu 1931, byl projekt svěřen Vladimíru Wengärtnerovi a Jaroslavu Čadovi. Stavba byla dokončena v roce 1934.⁴³

⁴⁰ NECKÁŘ, Václav (1896 – 1964), rodák z Mladé Boleslavy, absolvoval české vysoké učení technické v Praze v letech 1914 -1919. Pracoval např. na plánech univerzitních budov v Praze u Jana Kotěry. Od roku 1923 pak působil jako profesor v Plzni. Od roku 1925 působil již jako soukromý architekt v Plzni. Významnými návrhy byl projekt Ústavu hluchoněmých v Plzni na náměstí Míru. DOMANICKÁ, Jana. Umění českého západu. 1. vyd. Řevnice: Arbor vitae, 2010. ISBN 978-80-86415-71-0. s. 72, 80.

⁴¹ CHVOJKA, Bohumil (1886 – 1963), rodák z Bezděkova u Pardubic, absolvoval české vysoké učení technické v Praze v letech 1905 – 1910. Od roku 1919 působil na plzeňské průmyslové škole. Jeho první práce vznikaly pod vlivem novobaro a novoklasicismu, později byl ovlivněn kubismem Gočára. Jeho první výraznou prací v plzeňském prostředí byl českobratrský kostel z let 1922 – 25. JINDRA, Petr, Tamtéž, s. 79.

⁴² Tamtéž, s. 79.

⁴³ Tamtéž, s. 99.

Budova Obchodní akademie v Plzni na dnešním Masarykově náměstí byla prohlášena kulturní památkou Ministerstva kultury české republiky 16. 6. 2003.⁴⁴ I dnes se v budově nachází Obchodní akademie a Obchodní lyceum, které bylo zřízeno jako nový studijní obor v roce 2005.

4 Školní budovy v Plzni po 1. světové válce

Před první světovou válkou Plzeň procházela velmi rychlým rozvojem, především díky domácímu průmyslu. To, že Plzeň byla velmi rozvinutým městem, dokazuje i zájem městské rady o rozvoj vzdělání ve městě. Před rokem 1914 nechal stavební úřad v Plzni vypracovat plán výstavby školních budov, které měly řešit kapacitní nedostatek, těch stávajících. Plzeň byla určitým centrem architektury a to i např. pro jižní Čechy (plzeňští architekti např. Victor Schwerdtner a Ludwig Tremol projektovali několik staveb). Válka, která přišla, ovšem veškeré práce zastavila. Konec války pak znamenal i určitý konec rychlého rozvoje Plzně, především díky lokalitě, kde se město nachází (vývoj směřoval spíše směrem k východu). Plzeňský starosta Bohumil Polan se ke stavu v Plzni vyjádřil takto: *“V obnoveném a rozšířeném státě našel si uvolněný tok života sráznější spád směrem k východu, a tak Plzeň, která do nedávna v mnohém předčila nad stísněné a praktickými vztahy těžce k Vídni připoutané Brno, rázem se ocitla v podružném postavení vedle rozpínajících se a protěžovaných středisk Moravy a Slovenska.”*⁴⁵ Po skončení války bylo nejprve potřeba odstranit vzniklé škody na již existujících školních budovách, které byly často zabaveny pro válečné účely.⁴⁶

Zpráva starosty Luďka Pika z rozpočtové schůze městského zastupitelstva charakterizuje poválečné hospodaření města Plzně v oblasti stavebnictví: *Opatřuje-li obec úvěry a různé jiné investice, rozmnožuje majetek obce, takže proti pasivní položce dluhu stojí aktivní položka majetku. Pouze úrok a úmor dluhu jest každoročně*

⁴⁴ <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=618608954&oKodOk=3203&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=25.02.2013&Limit=25> [cit 25. 2. 2013]

⁴⁵ JINDRA, Petr, DOMANICKÁ, Jana. Umění českého západu. 1. vyd. Řevnice: Arbor vitae, 2010. ISBN 978-80-86415-71-0. s. 77.

⁴⁶ KRÍŽ, František. *Město Plzeň : přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1919 – 24.* Plze : Město Plzeň, 1925. s. 138.

zařazován do řádného rozpočtu, takže dlouholeté investiční a komunální úvěry jsou postupně umořovány. Která obec něco podniká, musí mít též svůj dluh, která nic nepodniká, nemá žádných dluhů, ale je též zanedbaná... Investice musí však být pokud možno produktivní, což se týká především podniků obecních a stavby obecních domů, které se samy rentují. Mimoto musí obec zřizovati podle potřeby své školy a jiné ústavy což znamená sice investice neproduktivní, ale výnos jejich znamená zvýšení vzdělání a sociálního blaha obyvatelstva.⁴⁷

Pod vedením starosty Ludřka Piky Plzeň opět zaznamenala snahu o příznivý vývoj. Roku 1924 vznikla tzv. Velká Plzeň, připojením několika vesnic. Předměstí Bory, Petrohrad a Doubravka byly lokality, kde vyrostly nové činžovní domy. Bezovka a Lochotín se stali místy, kde se stavěly výstavní vily. Poměrně zanedbané části města jako byla Jungmannova (dnes Americká) třída, Lucemburská (dnes Škroupova) ulice, náměstí Dr. Václava Petáka (dnes Masarykovo) získali nové reprezentační budovy. Stavby byly budovány již na základě regulačních plánů a městský stavební úřad velmi pečlivě kontroloval jednotlivé projekty. Kromě městského stavebního úřadu, který rozhodoval o jednotlivých projektech, vznikla tzv. umělecká rada a technická komise Regulace řek Radbuzy a Mže znamenala možnost pro výstavbu reprezentačních veřejných budov. Právě Hanuš Zápál se stal jedním z nejvýznamnějších architektů, který působil ve dvacátých letech v Plzni.⁴⁸

Renovace budov po vojsku přišla město na 419 141 Kč. Od 1. září 1919 bylo vyučování obnoveno ve všech školních budovách českých i německých národních škol. Začátkem školního roku 1918/1919 bylo v Plzni 5 chlapeckých a 5 dívčích škol občanských škol, 10 chlapeckých a 9 dívčích obecných škol. Velký počet žáků, následně vedl ke zřízení poboček těchto škol, které následně vytvořily samostatné ústavy. Od května 1918 do roku 1922 bylo následně množství škol v tomto složení: 16 občanských škol, 26 obecných. Problémem nově vzniklých škol bylo, že byly umístovány do nevyhovujících prostor, které nebyly k tomuto účelu určeny. Důležitým krokem bylo

⁴⁷ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony*. 1. vyd. Plzeň: K. Veselý, 2004. ISBN 80-86334-01-5. s. 59 – 60.

⁴⁸ JINDRA, Petr, DOMANICKÁ, Jana. *Umění českého západu*. 1. vyd. Řevnice: Arbor vitae, 2010. ISBN 978-80-86415-71-0. s. 77.

zřízení nových polohopisných plánů pro výstavbu nových školních budov. K jejich vypracování došlo během let 1920 – 1923.⁴⁹

5 Škola na Karlově

V těchto letech se Zápál věnoval dalšímu projektu pro školní budovu. Tentokrát se jednalo o obecní školu na Karlově, což byla dělnická kolonie vystavěná Škodovkou v letech 1910 – 1912. Škola byla deseti třídní, určená pro chlapce i děvčata. Nacházela se zde i škola mateřská. Město nejprve uvažovalo o zřízení školy občanské, jelikož ovšem chyběly finanční prostředky, bylo rozhodnuto o pouhém přistavění patra na obecné škole, kde měla být umístěna škola občanská. Projekt byl pořízen na začátku roku 1927. Stavba pak proběhla od července do listopadu 1922. Uspořádání školy bylo následující: 16 učeben, 2 kreslírny, 3 ředitelny, 3 sborovny se dvěma předpokoji. 2 knihovny, 7 kabinetů, tělocvična s nářadovnou a byt školníka. Nástavba byla od původní budovy oddělena předsazenou římsou. Byla bez pilastrů, téměř plochá. Středové rizality byly zakončeny Zápalovými typickými trojúhelníkovými štíty. Omítka byla střídáním tmavé a světlé. Vstupy měly poměrně masivní portály v tmavě šedé barvě. Škola byla pojmenována po ministru sociální péče Gustavu Habrmanovi⁵⁰. Dnes bychom tuto školní budovu hledali marně.

Budova byla zničena za 2. světové války při posledním náletu 25. dubna 1945. Následně byla škola přemístěna do budovy na Husovo náměstí a roku 1948 byla zrušena úplně.⁵¹ Fond týkající se této školy, který nalezneme ve Státním oblastním archivu v Plzni ve Veleslavínově ulici, není nijak rozsáhlý. Je tvořen kronikou z let 1940 až

⁴⁹ KRŽÍŽ, František. *Město Plzeň: přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1919 – 24*. Plzeň: Město Plzeň, 1925. s. 139.

⁵⁰ Gustav Habermann (1864 – 1932) – první československý ministr školství, později ministr sociální péče, vůdčí osobnost sociální demokracie Plzeňska. Za války spolupracovník Masarykova zahraničního odboje. 1918 jmenován členem Národního výboru, následně poslanec a později senátor. V Plzni nese jeho jméno ulice na Slovanech a dále náměstí v plzeňské čtvrti Doubravka.

http://cs.wikipedia.org/wiki/Gustav_Habrman [cit. 25. 2. 2013]

⁵¹ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony*. 1. vyd. Plzeň: K. Veselý, 2004. ISBN 80-86334-01-5. s. 61 – 63.

1948, konferenčním protokolem z let 1942 – 1947 a třídními výkazy z let 1943 – 1948.

6 Masarykova škola

6.1 Vypracování návrhu na zřízení školy

Již v roce 1919 se začalo opět jednat o výstavbě III. obecné školy pro dívky a hochy v bloku ulic Radyňská a Klášterní, tehdejší Pražské, dnes Východní předměstí. III. obecná škola chlapecká (později Masarykova škola) byla zřízena v roce 1903 výnosem zemské školní rady z 29. července 1903 a to rozdělením II. obecné školy chlapecké ve východním obvodu na dvě školy – II. a III.

Škola byla umístěna ve dvou budovách v ulicích Houškova číslo popisné 588 a Radyňská č.p. 5. Tato budova nakonec přestala být pro účely školy využívána a došlo k přemístění do budovy v Hoškově ulici č.p. 528. Jelikož škola měla být chlapecká i dívčí, byla do nové budovy umístěna i III. obecná škola dívčí. Ta vznikla v roce 1905 výnosem školní rady z 22. června 1905 a to rozdělením II. obecné školy dívčí, východní obvod na II. a III. Podobně jako chlapecká škola, byla i dívčí nejprve umístěna v soukromých domech v ulicích Sladkovského a Houškově.⁵²

Bylo vypsáno nové nabídkové řízení. Nejnižší došlá nabídka 4 787 253 26 ovšem značně převyšovala rozpočet obce, takže realizace stavby byla opět odložena. Až v roce 1921 se obecní správě podařilo získat úvěr. Práce byly zadány stavitelům R. Pelcovi a V. Drncovi. Celkové náklady měly činit 2 365 640 07 Kč. Práce železobetonové firmě Müller a Kapsa v nákladech 634 168 40 Kč.⁵³ Tato firma měla ve své době velmi dobré jméno. Projektovala např. železobetonový most na Jateční tř. v Plzni, který byl postaven v letech 1915 – 18. Dnes nalezneme na mostě např. původní svítidla ve tvaru krystalu. Tato kancelář stojí také za stavbou domu pro Karla Wanku v Majerově ulici 2, kde se dochovaly do dneška dveře hlavního vstupu, mříže na sklepních oknech a různé detaily

⁵² AMP Plzeň, fond Obecné školy chlapecké a dívčí na Jiráskovo náměstí v Plzni, č. inc. IV/76-80.

⁵³ KŘÍŽ, František. *Město Plzeň : přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1919 – 24*. Plzeň: Město Plzeň, 1925. s. 140.

na fasádě.⁵⁴ Architekt Hanuš Zápál zřejmě upravil pouze starší návrh projektu z roku 1914, který byl vytvořen ještě za Václava Petáka. Jde patrně o první stavbu obecní školy, kterou Hanuš Zápál ve své kariéře projektoval.

6.2 Položení základního kamene

Před hlavním průčelím školy, které je směřováno na hradby dominikánského kláštera z roku 1913, byl projektován malý parčík. Celkový vzhled budovy odkazuje ještě ke stavbě velkých školních budov v novorenesančním duchu. Ovšem prvky na fasádě jsou již jasným příkladem moderního směru – kubismu. Škola byla pojmenována Masarykova a za přítomnosti prezidenta T. G. Masaryka byl 2. října 1921 položen základní kámen školy. Pro Masaryka to byla již několikátá návštěva Plzně. První se konala 1. května 1893 při oslavě 1. máje. Následně dvakrát přednášel v dělnickém domě Peklo o moderním socialismu. Jako prezident navštívil Plzeň 17. května 1919, kdy jeho návštěva směřovala do Škodových závodů. Naposledy pak Masaryk zavítal do Plzně 6. července 1929, kdy shlédl sokolská cvičení na nově vybudovaných sportovištích na Borských polích. Čestné občanství mu bylo Plzní věnováno u příležitosti jeho 80. narozenin 7. března 1930.⁵⁵

Položení základního kamene bylo významnou událostí, která byla zaznamenána v pamětní knize III. obecné školy dívčí takto: *Po projednaných přípravách konána tedy v neděli dne 2. října 1921 od 10 hod. dopoledne slavnost položení základního kamene na staveništi Masarykovy školy. Aby školní dívky, tyto tak významné skutečnosti také znaly, aby je pro život uložili ve své paměti, aby školy i těch, kdož takto se o ní zasloužily tím více si vážily, byly již v sobotu dne 1. října 1921 na počátku vyučování v každé třídě o těchto skutečnostech a jich významu přípravou ku následující slavnosti přiměřeným výkladem poučení.*⁵⁶

⁵⁴ LAHODA, Vojtěch, LOSENICKÝ, Bronislav, DOMANICKÝ, Petr. *Ohlasy kubismu v Plzni*. 2. vyd. Plzeň: Galerie města Plzně, 2001. ISBN 978-80-87289-03-7. s 47 – 48.

⁵⁵ ADAMCOVÁ, M. *Tomáš Garrigue Masaryk*. Plzeň: 1990.

⁵⁶ AMP Plzeň, fond Obecné školy chlapecké a dívčí na Jiráskovo náměstí v Plzni, Pamětní kniha III. obecné školy dívčí, sign. 19b 92.

Dále se dozvídáme, že vzhledem k velkému množství školních dětí, bylo rozhodnuto, že slavnostního aktu se smí účastnit žáci škol východního obvodu. Děti, pro které byla škola stavěna, stály vlevo směrem od zahrady Dominikánského kláštera u schodů na podium, které bylo určeno pro prezidenta. Na nižším podiu, blíže místa poklepu na základní kámen, čekal pěvecký sbor žáků a žákyň pátých tříd obou III. obecných škol. Sbor byl veden paní učitelkou Spaziererovou.⁵⁷

Pro Plzeň byla návštěva prezidenta republika skutečně významným dnem. Ze střech a balkónů vlály vlajky, v oknech a výlohách obchodů byly umístěny fotografie T. G. Masaryka. Díky kronice školy se dozvídáme, že prezident přijel po desáté hodině společně s ministrem Habermanem. Udržalem, Šrobárem a Černým. Prezidenta s jeho doprovodem přivítal nejprve v plzeňské čtvrti Lochotín místopředseda rada Richter a starosta Luděk Pik. Prezidentův vůz při cestě ke škole doprovázelo čtyřicet sokolů na koních. Po vojenské poctě provedené generálem Drobným a 35. plukem a po přivítání zástupci obecní rady a obecního zastupitelstva pronesl prezident Masaryk projev: *„Nejsme poprvé v Plzni a doufám ne naposled. Já Plzeň její vývoj stopuji a těší mne zejména dnešní slavnost. Všechno to, co jste řekli, mohu snad shrnouti jedním slovem, že Plzeň pokračuje v práci doufám trvalého míru. Vychování, škola, humanita a sociální reformy – všechno to spěje k tomu, abychom konečně nejen čtyřleté hrůzy války překonali, ale abychom už nikdy do takových hrůz nepřišli.“* Následoval slavnostní poklep na základní kámen. Jako první poklepal prezident se slovy: *„Školou a vychováním k trvalému uvnitř i navenek.“* Následně se podepsal do pamětní knihy školy. Dále se ze zápisu v pamětní knize dozvídáme, že díky poněkud opožděnému příjezdu si prezident již nestihl vyslechnout zpět žáků školy a odjel na prohlídku cvičebny Sokola.⁵⁸

6.3 Vlastní stavba budovy

Zahájení stavby bylo ještě zdrženo místní Knihovni radou a Občanskou besedou, která požadovaly, aby byl stavební program rozšířen o veřejnou čítárnu a knihovnu.

⁵⁷ AMP Plzeň, fond Obecné školy chlapecké a dívčí na Jiráskovo náměstí v Plzni, Pamětní kniha III. obecné školy dívčí, sign. 19b 92.

⁵⁸ Tamtéž.

Osvětlovací sloup základního kamene s pamětní deskou už svým tvarem jasně odkazuje ke kubismu, kterým byl Zápál v té době silně ovlivněn. Budova má mírně zvýšenou střední část, hlavní římsa pak nese nápis školy. Obě boční křídla jsou téměř identická. Poslední nadzemní podlaží je odděleno pásovou římsou bez výrazně klasické profilace. Stavba byla dokončena v lednu 1923, následně 28. ledna byla budova předána k vyučování. V nové budově se tak nacházela Masarykova obecná škola dívčí a Masarykova obecná škola chlapecká. V roce 1924 budova získala 4 hygienické studánky pitné vody se samočinnými tryskači. Oba hlavní vchody byly vyzdobeny sousošími dětských skupinek od akad. sochaře O. Waltra a označovaly vchod do dívčí a chlapecké části školy.⁵⁹

U levého vstupu najdeme dvojici dívek, které se věnují ručním pracím, četbě apod. Pozornému divákovi neunikne velmi hravý doplněk dvojice děvčat, kterým je plastika zvědavé kočky. Dívka patrně vyšívá stuhu s tradičním nápisem Pravda vítězí! Děvče za jejími zády připravuje kytičku (jakoby dar pro prezidenta Masaryka, který se účastnil slavnostního položení základního kamene). Tato socha jasně odkazuje na tehdejší roli ženy jako pečovatelky o zeleň. Další z dívek čte v knize. U jejích nohou je révoví, jako symbol plodnosti. Sedící děvčátko, které má v ruce panenku, pak odkazuje na budoucí roli matky. Plastiky chlapců zdobí vchod po pravé straně. Zcela vlevo je plastika sedícího bosého chlapce, který posiluje činkou, levou ruku opírá o žerď praporec, na který jiný chlapec, který stojí za jeho zády, připevňuje vlajku s českým lvem a tehdy velmi rozšířeným pozdravem: Zdar! Další z chlapců, který je nad pravým sloupem, představuje hru mládí. Socha staršího chlapce, který sedí u jeho nohou, představuje duševní nebo také lze říci uměleckou tvorbu, k čemuž odkazují psací pomůcky, které drží nad otevřenou knihou. Všechna tato zobrazení malých chlapců mají odkazovat k jeho budoucí roli živitele rodiny a obránce vlasti. Tato sochařská výzdoba je zajímavá i z toho hlediska, že velmi přesně ukazuje dětskou módu tehdejších dětí.⁶⁰ Walter, ačkoliv pražský rodák, vytvořil v Plzni více než 400 sochařských prací. Nejvíce prací

⁵⁹ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony*. 1. vyd. Plzeň: K. Veselý, 2004. ISBN 80-86334-01-5. s. 64 – 65.

⁶⁰ RŮŽIČKA, David. Aktivní chlapi a pasivní dívky z fasády Masarykovy školy. *Plzeňský deník* 17, 2006, č. 131, s. 25. ISSN 1210-5139.

má spojitost právě se školními budovami. Je autorem i mnoha pomníků. Další Walterova práce se nachází kousek od Masarykovy školy. Na Koterovské ulici číslo popisné

40 najdeme pamětní desku věnovanou dětem, které byly zastřeleny během 1. světové války. Plastická výzdoba fasády tohoto domu odkazující na firmu Umělecké kovářství a zámečnictví Jaroš a Michálek, která zde sídlila, je také Waltrovou prací.⁶¹

6.4 První roky Masarykovy školy

V roce 1924 také došlo k přejmenování školy na Masarykova škola chlapecká a Masarykova škola dívčí. Z pamětní knihy se dozvídáme, že školy vzaly toto oznámení s potěšením na vědomí a daly na účet místní školní rady zhotovit razítka s novým pojmenováním školy.⁶² Škola si svého pojmenování po prezidentu Masarykovi velmi vážila. Z pamětní knihy, ze zápisů školního roku 1924 – 25, se poměrně přesně dozvídáme, jakým způsobem byly na škole organizovány oslavy 75. narozenin prezidenta Masaryka. Dle záznamů byly třídy účelně vyzdobeny a tato výzdoba měla být ponechána ve třídách týden. Po celou tuto dobu byly připomínány zásluhy a život prezidenta. Kromě žáků prvních a druhých tříd se ostatní starší žáci účastnili promítání diapozitivů ze života prezidenta. Žáci prvních a druhých tříd měli program sestavený z přednášky, básní a domácí slavnosti. V biografu Eden přednášel učitel II. obecné školy ve východním obvodu F. Fulín. Zápis věnovaný oslavám jubilea je zakončen větou: *Kéž osud dopřeje dlouhá a dlouhá léta panu prezidentovi ku rozvoji a štěstí národa československého.*⁶³

Oslavy narozenin prezidenta republiky patřily na této škole vždy k velmi zásadním událostem. Za bližší přiblížení stojí také oslavy 80. narozenin T. G. Masaryka. Narozeniny byly slaveny školami města Plzně na Náměstí Republiky. Pro bližší představu opět poslouží pamětní kniha Masarykovy obecné školy chlapecké. Na

⁶¹ BUKOVSKÝ, S. : Masarykova škola na Jiráskovo náměstí. In *Informační zpravodaj XX*, 2012, č. 4, s. 10.

⁶² AMP Plzeň, fond Obecné školy chlapecké a dívčí na Jiráskovo náměstí v Plzni, Pamětní kniha III. obecné školy chlapecká, sign. 19b 92.

⁶³ Tamtéž.

Náměstí Republiky byl zřízen slavnostní dětský tábor. Hlavním pořadatelem byly zástupci místní školní rady a Učitelské rady za pomoci okresního školního inspektora prof. Karla Vaněčka. Žáci školy se společně s učitelským sborem seřadili ve Františkánské ulici, kde měli svoje seřadiště. Přesně v deset hodin se z okolních ulic ozval hlas polnice a přibližně 9 000 žáků plzeňských školy nastoupilo v šesti proudech před tribunu na Náměstí Republiky. Zúčastnili se také žáci německých národních škol. Po nástupu žáci provolali „Zdar“ a následně zazněly famfáry z opery Libuše. Následně žákyně měšťanské školy přednesla báseň K 7. březnu 1930 od Tadeáše Vrby. Následně za doprovodu vojenské hudby zazpívali žáci píseň Tatíčku starý náš. Poté se ujal slova školní inspektor prof. Vaněček, aby vysvětlil význam prezidenta Masaryka pro náš stát. Po skončení projevu vyzval všechny zúčastněné k provolání slávy. Následně zazněla píseň z Dvořákova Jakobína Zdráv buď o pane náš. Předseda místní školní rady, pak přečetl shromážděným telegram žactva a učitelstva panu prezidentovi: *Pane prezidente! Ve významný den Vašich osmdesátých narozenin shromážděné děti všech českých i německých národních škol v Plzni na Náměstí republiky, za účasti místní školní rady, okresního školního výboru a všech učitelů a korporací, sklání se před Vaším nesmrtelně velkým učitelstvím, osvobozenectvím a státnictvím, přejí Vám vroucně plného zdraví a síly, abyste v daleké budoucnosti mohl s úspěchem řídit osudy naší milé vlasti k rozkvětu nás všech. Zabezpečení vašeho díla vždy budeme věnovati všechny své síly a bude-li třeba i životy k jeho ochraně přinášeti.* Byly zazpívány obě státní hymny a průvod se odebral k pomníku Národního osvobození, kde položil za každou školu vybraný žák k soše prezidenta květinu.

Žáci nižších tříd Masarykovi školy ovšem nezůstali ochuzení o slavnostní atmosféru. Obdrželi sborník s názvem Dr. Tomáš Garrique Masaryk, kterou žákům věnovala rada města Plzně společně s Učitelskou radou a místní školní radou v Plzni.⁶⁴

6.5 Architektonické řešení budovy

Zpět ale k vlastní budově školy. Pokud se na stavbu školy podívám blíže, je důležité upozornit, že za zmínku stojí také osmiúhelníkové sloupy umístěné u vstupních portálů,

⁶⁴ AMP Plzeň, fond Obecné školy chlapecké a dívčí na Jiráskovo náměstí v Plzni, Pamětní kniha III. obecné školy chlapecká, sign. 19b 92.

na kterých nalezneme písmena MŠ MP (Masarykova škola města Plzně). V tympanonu trojúhelníkového štítu (neseného zalomeným architrávem) byly umístěny nápisy HOŠI a DÍVKY. Tyto nápisy byly odstraněny po té, co došlo ke sloučení ústavů. Odstraněny byly při následných stavebních úpravách také trojice trojúhelníkových vikýřů. Při pohledu na průčelí i interiér je viditelný jasný vliv kubismu (jehlancový i obloučkový). Je zajímavostí, že výraznější prvky v podobě nakoso postavených pilastrů byly umístěny na dvorním průčelí, které je ovšem dobře viditelné ze sousedních sportovišť. Fasáda měla původně tmavší odstín, který byl kontrastem ke světlejšímu rámování oken. Vnitřní interiér školy odkazuje spíše k novorenesanci. Snad nejznámějším detailem odkazujícím ke kubismu je zábradlí schodiště školy. Pilíře schodiště jsou ozdobeny krychlemi, postavenými na špičku. Podobný motiv lze nalézt i na pilířích vjezdu do dvora.⁶⁵

6.6 Další osudy Masarykovy školy

To, že má škola velmi vřelý vztah k prezidentu Masarykovi, dokázaly žákyně III. obecné školy dívčí i v roce 1933, kdy se zúčastnily desátého výročí úmrtí prezidentovi manželky Ch. Masarykové. Celá událost je popsána v pamětní knize této školy. Žákyně zakoupily brožuru s názvem O ženě s hrdinským srdcem (dle knihy 110 exemplářů v ceně 88 Kč). Na schodišti školy byla pietně vyzdobená skříňka. 73 žákyň pátých tříd společně s 5 učitelkami a 32 dospělými se zúčastnily 13. 6. 1933 zájezdu do Lán, kde položily věnec na hrob Ch. Masarykové. Prezident Masaryk byl pozdravem zástupcem učitelstva a zpěvem kandidátek učitelství. Následně prošel zástupem dětí z Plzně a Plzeňska. Vše bylo doprovázeno neutuchajícím jásotem a máváním všech zúčastněných.⁶⁶

⁶⁵ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony*. 1. vyd. Plzeň: K. Veselý, 2004. ISBN 80-86334-01-5. s. 63 – 66.

⁶⁶ AMP Plzeň, fond Obecné školy chlapecké a dívčí na Jiráskovo náměstí v Plzni, Pamětní kniha III. obecné školy dívčí, sign. 19b 94.

Škola po následující roky neustále vyvíjela. Na základě výnosu školní rady z 29. srpna 1938 byla dosavadní škola rozdělena na I. a II. Masarykovu obecnou školu chlapeckou.⁶⁷ Po nařízení z roku 1941, které zakazovalo, aby školy byly označovány čísly, ale podle umístění, došlo k přejmenování školy na Obecnou školu chlapeckou v Plzni, Jiráskovo náměstí. Stejně jako mnoho jiných plzeňských budov se škola nevyhnula vojenskému záboru během druhé světové války. Náhradní umístění našla škola v budově Nad Hamburkem, následně díky bombardování v roce 1945 byla přemístěna na Mikulášské náměstí. Až 14. ledna 1946 se škola mohla vrátit do své původní budovy na Jiráskově náměstí.

Usnesením místní školní rady z 8. března 1946 byla škola pojmenována jako I. Masarykova obecná škola chlapecká. Ještě téhož roku ovšem došlo na základě výnosu ministerstva k přejmenování na I. obecná škola chlapecká, Jiráskovo náměstí.

Dívčí škola prošla také řadou proměn. Na základě výnosu zemské školní z 29. 8. 1938 rady byla škola rozdělena na dvě a to I. a II. Masarykovu obecnou školu dívčí. II. Masarykova škola dívčí měla podle zápisu z pamětní knihy pro školní rok 1938 – 1939 čtyři definitivní třídy postupné a jednu zatímní postupovou třídu. Nové škole byly také přiděleny z původní školy: definitivní učitelky Blažena Vacková a Josefa Kočková, definitivní učitelé Vilém Valenta a Alois Procházka a zatímní učitelka Božena Lukešová. Od roku 1940 po ministerském výnosu škola nesla jméno I. obecná škola dívčí, Jiráskovo náměstí a II. obecná škola dívčí, Jiráskovo náměstí. Díky pamětní knize se lze dozvědět, že ve školním roce 1940/41, který začal 2. září má škola čtyři definitivní třídy a jednu postupnou pátou třídu. Všechny třídy a kabinet byly umístěny ve druhém patře, jen třetí třída byla umístěna v prvním patře. Sborovna i tělocvična byly společné s I. obecnou školou. Společný byl také rozhlas a gramofon. Učitelský sbor měl pět členů: František Krče (zat. říd. učitel), Božena Lukešová (zat. učitelka),

⁶⁷ V roce 1939 byla škola přejmenována na II. obecnou školu chlapeckou, Jiráskovo náměstí a dále v roce 1940 na Obecnou školu chlapeckou, Klášterní ulice. Díky činnosti nacistů za druhé světové války byla škola 1. 9. 1942 uzavřena a její žáci rozděleni do okolních škol. Až výnosem zemské školní rady došlo k jejímu opětovnému otevření 1. 9. 1945. V roce 1948 byla škola přejmenována naposledy na 7. národní školu. AMP Plzeň, fond Obecné školy chlapecké a dívčí na Jiráskovo náměstí v Plzni, Pamětní kniha III. obecné školy dívčí, sign. 19b 94.

Aloisie Opatrná (zat. učitelka), Růžena Mužíková – Kučerová (def. učitelka) a Božena Matoušková (učitelská praktikantka).⁶⁸

Od roku 1941 nesoucí název Obecná škola dívčí, Písečná ulice. Po skončení války se škola vrátila k původnímu názvu, ovšem v roce 1946 byla přejmenována opět na I. obecnou školu dívčí na Jiráskově náměstí a II. obecnou školu dívčí, Jiráskovo náměstí. V roce c1948 došlo k dalšímu přejmenování na 9. národní školu. Ve školním roce 1950-51 byla škola dočasně uzavřena a následně spojena s 8. národní školou. Jejím spojením s 6. národní a 9. střední školou vznikla 12. osmiletá střední škola v Plzni, Jiráskovo náměstí. Pro komunistický režim samozřejmě přestalo být pojmenování školy po prvním československém prezidentovi vyhovující. Na 17. březen 1957 připadlo slavnostní přejmenování školy na Osmiletou střední školu Aloise Jiráska. Slavnostní přejmenování proběhlo za účasti zástupců KNV, ONV, MěNV, za Svaz československých spisovatelů se zúčastnil Dr. K. J. Beneš a přítomna byla dokonce vnučka Aloise Jiráska Dr. M. Jirásková. Zároveň k této příležitosti byla otevřena velká výstava připomínající život a dílo A. Jiráska. Ředitelem školy byla zaslána

12. 2. 1957 Ústřednímu družstvu uměleckých řemesel žádost o darování mečů, cepínů, helmic a alespoň dvou malovaných pavéz, jelikož právě toto družstvo vyrábělo husitské zbraně pro film Jan Žižka. Tyto zbraně měly posloužit jako výzdoba v halách školy navodit tak atmosféru Jiráskových děl. Celou akci související s přejmenováním školy si vzala pod svůj patronát a provedení Odbor pro školství a kultury rady MěNV. Kromě tematické výstavy došlo také k opravě střechy a školní sloupy dostaly nový cementový nátěr, jelikož ten starý již nepůsobil dobrým dojmem a sloupy byly také flekaté.⁶⁹

V roce 1960 pak na základě nového školského zákona byla přejmenována na 12. základní devítiletou školu nesoucí název Základní devítiletá škola Aloise Jiráska v Plzni, Jiráskovo náměstí.⁷⁰

⁶⁸ AMP Plzeň, fond Obecné školy chlapecké a dívčí na Jiráskovo náměstí v Plzni, Pamětní kniha II. obecné školy dívčí, sign. 19b 96.

⁶⁹ AMP Plzeň, fond 12. Osmiletá střední škola v Plzni, Jiráskovo nám., karton 2223.

⁷⁰ Tamtéž.

I dnes je tato budova stále využívána jako škola. Nese název Masarykova základní škola Plzeň. Jako první škola v Plzni dokonce zahájila již ve školním roce 2006/2007 výuku podle školního vzdělávacího programu Škola pro Evropu, který je zaměřen takto:

- výuka anglického jazyka od 1. ročníku (návaznost na výuku v MŠ),
- druhý cizí jazyk vyučujeme od 7. ročníku (jazyk francouzský, německý nebo ruský),
- od 4. do 9. ročníku zařazujeme Informační a komunikační technologie (1 hod. týdně),
- k dalším prioritám patří environmentální výchova, zdravý životní styl a podpora sportovních aktivit žáků (stolní tenis, florbal, fotbal a házená).

V roce 2013 čeká školu oslava 90. let od zahájení provozu školy. Oslavy jsou předběžně stanoveny na 23. května 2013.⁷¹

I tato budova je od roku 2003 zařazena mezi kulturní památky.⁷²

Učitelka této školy Mgr. Martina Vrbová byla ochotna odpovědět na několik mých otázek, které se týkaly jak budovy samotné, tak jejího využití pro potřeby školství 21. století.

- Věděla jste něco o historii Vaší školy ještě před tímto rozhovorem?

Přiznávám, že kromě toho, že je pojmenována po prezidentu Masarykovi jsem nevěděla nic.

- Myslíte si, že budova i dnes dostačuje potřebám školství 21. století?

Samozřejmě, že dnešní budovy stavěné jako školy jsou projektovány úplně jinak. Podle mého názoru, ale školu jako takovou až tak nevytváří budova, ve které je, ale především žáci a učitelé, kteří ji navštěvují.

⁷¹ <http://www.masarykovazs.cz/> [cit. 6. 3. 2013]

⁷² <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=522225255&oKodOk=3203&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=06.03.2013&Limit=25> [cit. 6. 3. 2013]

- Jak na Vás budova škola působí?

Má svoji historii a jako taková má podle mého názoru určitého ducha, kterého u moderních budov nenaleznete.

- Jak vnímáte lokalitu, ve které je budova školy umístěna.

Tato část Plzně, ve které se škola nachází je podle mého názoru i dnes považována za spíše klidnější. Celkovou atmosféru dotváří i zdejší park a kostel. Škola je velmi dobře dostupná MHD a při tom není přímo u hlavní komunikace.

- Znáte nějaké další budovy, které projektoval Hanuš Zápál?

Před naším rozhovorem jsem věděla pouze to, že postavil naši školu. Jelikož jsem se na rozhovor s Vámi chtěla připravit. Našla jsem si nějaké informace na internetu. Takže vím, že je autorem projektu mnoha škol např. Opavského gymnázia na Doubravce.

Mgr. Martina Vrbová, v Plzni 18. 3. 2013

7 Benešova škola

Po stavbě Masarykovy školy začalo město řešit i otázku jižního obvodu. Počátkem roku 1922 byl vypracován projekt školy, která se měla nacházet na celém stavebním bloku mezi ulicemi Benešovou, Doudleveckou, Cukrovarní a Plovární. Projekt byl svěřen staviteli Františku Holcbechrovi. Městská rada vyčlenila pro tuto stavbu z rozpočtu 4 900 000 Kč. Stavba byla zahájena na začátku prosince 1923. Jako první byla dokončena jednopatrová budova určená pro mateřskou školu. Lhůta pro dokončení hlavní školní budovy byla určena do konce května 1924.⁷³ Na pozemku byl do té doby sklad hospodářského úřadu, což začalo jevit jako určitá překážka v této rozvíjející se čtvrti. Výstavba měla také řešit problémy dětí s docházením do vzdálených škol. Architektem stavby byl zvolen Hanuš Zápál. Tím, že Zápál odsunul blok budov dále od stavební čáry, došlo k vytvoření jakéhosi falešného náměstí (toto využil i při stavbě komplexu s Obchodní akademií na Masarykově náměstí). Obě křídla školy byla samostatnou obecnou školou pro dívky a chlapce. Na jižním okraji pak byla umístěna škola mateřská. V prvním patře mateřské školy byla umístěna pracovna, šatny s příslušenstvím, herna s jevištěm a veranda. V druhém patře se nacházely dva jednopokojové byty s kuchyní a inspektorát všech mateřských škol, které se nacházely na území Plzně.

Školy obecné byly třípodlažní, vždy po patnácti učebnách. Součástí školy byla i tělocvična se sprchami, přípravný jídelna, jídelna, dále dvě ředitelny, sborovny s předsíněmi a kabinety. Zvláštní místnost byla vyčleněna pro lékaře. Zvláštností je také pedagogické muzeum, které bylo umístěno v jižní části chlapeckého křídla. Sbírkový muzea jsou dnes součástí Národopisného muzea. Školní chodby se rozšiřovaly v jakési dvorany, kde byly umístěny např. šatny. Ve škole už bylo použito např. linoleum na podlahách učeben, otáčivé tabule nebo skládací patentní lavice.

Na svoji dobu se jednalo o velmi moderní projekt stavby školní budovy s dokonale řešeným technickým zázemím (např. teplo bylo zajišťováno parou z městské plynárny, vzdálené od školy téměř 400 metrů). Škola byla dokončena v roce 1924.

⁷³ KRÍŽ, František. *Město Plzeň: přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1919 – 24*. Plzeň: Město Plzeň, 1925. s. 141.

Školní rok 1925/26 začal zápisem žákyň ještě před prázdninami. Do první třídy bylo zapsáno 27 žákyň, z toho již 10 bylo šestiletých. Školní rok byl zahájen ještě v budově II. obecné školy dívčí v jižním obvodu na Chodském náměstí. Nová školní budova na Doudlevecké (dnes Dukelské) třídě nebyla ještě hotova z důvodu stávky truhlářů. Vyučování bylo 3x dopoledne, 3x odpoledne s vynecháním některých předmětů a to v délce hodiny 45 minut. Dopolední vyučování tak končilo v 12,30 a odpolední v 16.20 hod.⁷⁴ Také vyučování III. obecné školy chlapecké muselo být zkráceno. Jelikož žáci až museli také navštěvovat II. obecnou školu na Chodském náměstí. Zkrácení výuky bylo v I. až III. třídě o hodinu tělesné výchovy, ve IV. a V. třídě o hodinu tělesné výchovy, kreslení a ručních prací.⁷⁵ Z pamětní knihy III. obecné školy pro dívky v Plzni, která byla do nové budovy umístěna, se dozvídáme, že při komisionálním šetření konaném členy místní školní rady a členy učitelských sborů bylo shledáno, že den otevření školy a její odevzdání již není daleko.⁷⁶

7.1 Slavnostní otevření školní budovy

Škola byla pojmenována Benešova (podle ministra zahraničí, který se osobně zúčastnil 27. prosince 1925 slavnostního otevření). Pro tuto příležitost žáci čtvrtých a pátých tříd nacvičili obě státní hymny. Žáci prvních až třetích tříd budou při slavnosti seřazeni na chodbách se slavnostními prapory. Školní pomůcky, které byly uloženy v tělocvičně školy na Chodském náměstí, měly být prohlédnuty a případně opraveny pro další použití.

Nově byly pořízeny obrazy slavných českých žen, podle kterých byly následně pojmenovány jednotlivé třídy – I. třída CH. Masaryková, II. třída Božena Němcová, III. třída Eliška Krásnohorská, IV. třída Karolína Světlá a V. třída Růžena Svobodová.⁷⁷

I když slavnostní otevření školy mělo být velmi brzy po vánočních svátcích, zúčastnila se řada významných osobností plzeňského prostředí, ale i zástupci vlády.

⁷⁴ AMP, fond III. obecné školy pro dívky v Plzni, již. obv., Benešova škola, sign. 8e 178.

⁷⁵ AMP, fond III. obecné školy pro chlapce v Plzni, již. obv. Benešova škola, sign. 11b 185.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ AMP, fond III. obecné školy pro dívky v Plzni, již. obv., Benešova škola, sign. 8e 178.

Z pamětní knihy školy III. obecné školy chlapecké v Plzni se dozvídáme, že slavnostnímu otevření školy byly dále přítomni za zemskou školní radu Dr. A Förkl, za ministerstvo školství a národní osvětu ministerský rada Kamil Buzek, dále starosta města Plzně a poslanec Luděk Pík, předseda místní školní rady Václav Lanž, poslanci Moudrý a Čechman, senátor p. Jaroš, okresní školní inspektoři Vaněček a Uhlík, inspektor menšinových škol národních A. Filprecht, zástupce okresní správy politické p. vládní rada Šála, předseda okresní správní komise učitel V. Burian, projektant školy arch. Hanuš Zápál, stavitel školy arch. Holcbechner, dále úředníci městského stavebního úřadu, kteří dozírali na stavbu, ředitel úřadu místní školní rady Bursík, členové místní školní rady a obecního zastupitelstva, zástupci úřadů a korporací, zástupci středních a odborných škol a v neposlední řadě samozřejmě žáci a jejich rodiče. Celá slavnost měla dle záznamu velmi okázalý ráz.

Program začal okolo desáté hodiny, kdy přijel ministr zahraničních věcí Eduard Beneš. Ministr se odebral s doprovodem do tělocvičny školy, kde žákyně přednesly pozdravný zpěv, následně předvedly plastiku „Kde domov můj?“. Následovaly slavnostní projevy starosty města Plzně, předsedy místní školní rady, okresního školního inspektora Vaněčka, zástupců živnostníků a dělnictva, zástupců rodičů žáků, ministra Beneše, zástupce ministerstva školství a národní osvěty a dalších. Starosta Pík ve svém projevu zmínil, že výstavbou školy byla řešena otázka chleba a zaměstnání, vzdělání a částečně i krize bytová. Pojmenováním školy po ministru zahraničí Benešovi se podle Píka město snaží dát žákům vzory občanských ctností, kterými se honosí Ti, jejichž jména školy nesou. Předseda místní školní rady zmínil nové stavby a přístavby školních budov v Plzni a zmínil, jakým směrem se má dát výchova mládeže. Okresní školní rada Vaněček hovořil o tom, jak by škola měla být moderní ve smyslu výchovy a vzdělávání a nastínil zásady a učební metody, kterými toho lze dosáhnout.

Následovaly projevy Josefa Hellera za živnostníky a Jana Pechana za dělníky, kteří na stavbě pracovali, pronesli děkovnou řeč k městské správě, která díky podnikání zabezpečuje pracovní příležitosti pro obyvatele Plzně i z jejího okolí. Paní Dürnhofrová a pan Kasmar jménem rodičů žáků, kteří navštěvovali tuto školu, poděkovali obci za její zbudování. Poté převzal ministr zahraničí jménem žactva květinu od žákyně páté třídy

Hispecké a žáka páté třídy Váška květiny a žákyně čtvrté třídy občanské školy Bártová přednesla báseň Duše geniova. Starosta Pik předal zástupci místní školní rady symbolický klíč od budovy, který ho předal správci školy řídicímu učiteli Karli Ježkovi, který jej převzal s poděkováním jménem správ škol Benešovy školy.⁷⁸ Poděkoval místní školní radě, městské radě i zastupitelstvu za vystavění a vybavení školy a jménem učitelského sboru školy slíbil, že plnit úkol, aby vychoval ze žáků a žákyň řádné občany a občanky a věrné republikány a republikánky.⁷⁹

Následoval projev ministra zahraničních věcí E. Beneše. Ten se vyslovil velmi pochvalně ke správě města Plzně a ocenil, co především všechno vykonala v oblasti školství a v oblasti zlepšování sociálních podmínek obyvatelstva. Ministr připomněl, že sám pochází z velmi skromných poměrů a vyslovil přání, aby děti navštěvující novou školu byly vychovány poctivě, národně, upřímně a lidsky. Poukázal, aby pohlížely s důvěrou a nadějí do budoucnosti a doufá, že budou prožívat lepší dny, než jeho generace. Následoval dlouhý potlesk. Zástupcové ministerstva školství a národní osvěty pan ministerský rada Buzek a zástupce zemské školní rady Förkl zdůraznili, že Plzeň vykonává v oblasti školství více, než je předepsáno zákonem a dali tak Plzeň za vzor ostatním městům. Žák Karel Chmelík a žákyně Ježková přečetli blahopřejný telegram, který byl zaslán prezidentu republiky T. G. Masarykovi. Na úplný závěr slavnosti zazněly obě národní hymny zpívané žactvem obecných škol.

Následovala vlastní prohlídka nové školní budovy a mateřské školy. Ministr Beneš a hosté si prohlédli jak třídy, tak ředitelny a sborovny, kabinety a tělocvičnu. Pozornost hostů upoutala i výstava památek staré české školy plzeňské, založené před 105 lety.

Výstavu upravil řídicí učitel Jan Krs společně s ředitelem národopisného muzea v Plzni Ladislavem Lábkem.⁸⁰ Posledním slavnostním aktem bylo podepsání pamětních knih

⁷⁸ AMP, fond III. obecná škola chlapecká v Plzni již. obv., Benešova škola, sign. 11b 185.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ LÁBEK Ladislav (1881 – 1970) – zakladatel Národopisného muzea v Plzni, vlastivědný pracovník, zakladatel a vydavatel vlastivědného periodika Plzeňsko. Představitel tzv. laické linie Plzeňské historické školy. Zabýval se historií každodenního života v regionu. MORÁVKOVÁ, Naděžda. *Miloslav Bělohlávek a Plzeňská historická škola*, 1. vyd. Plzeň: Ševčík, 2008, 311 s. ISBN 978-80-7291-202-5.

všech tří škol, které byly v budově umístěny. Beneš také podepsal tři vlastní fotografie, které měly být umístěny do ředitelen. I přes to, že počasí tak slavnostnímu dni nepřálo, přicházelo stále mnoho zájemců o prohlídku nové moderní školní budovy.⁸¹

7.2 Následující roky školy

Následujícího roku navštívil 26. února 1926 školu zemský inspektor Josef Kepřta, který se vyslovil k celkovému pojetí školní budovy velmi pochvalně. Zároveň ocenil i místní školní radu za vybudování nových školních budova a jejich zařízením moderním nábytkem. Zúčastnil se výuky ve všech třídách a s dosaženými učebními výsledky i se způsobem výuky spokojenost. Při návštěvě byl doprovázen okresním školním inspektorem Karlem Vaněčkem.

Jelikož se jednalo na svoji dobu o velmi nadčasovou stavbu školní budovy jak po stránce architektonické, tak po stránce vybavení školy. Díky tomu školu navštívil 21. dubna 1926 prezident zemské školní rady v Praze Rudolf Politzer. Při své návštěvě školy ocenil zejména vzdušnost jednotlivých tříd a moderní školní nábytek a to zejména dvousedadlové lavice, školní tabule, které lze otáčet a popsat na všech čtyřech psacích plochách. Svoji úplnou spokojenost vyjádřil správci školy Karlu Ježkovi a především pak předsedovi místní školní rady Václavu Laněmu, kterému poděkoval především za to, jak se místní školní rada stará o rozkvět plzeňského školství. Prezidenta Politzera doprovázel správce okresní politické správy v Plzni pan vládní rada Velík.⁸²

Po vánočních prázdninách byla zahájena výuka v nové budově školy 4. ledna 1926. Třídy pro dívky byly uspořádány následně: v přízemí II. a III. třída a kabinet pomůcek. V prvním patře I., IV. a V. třída, ředitelna, sborovna s hovornou a knihovna. Všechny prostory vytápěny z nedaleké plynárny.⁸³

Po svém otevření škola zahrnovala jak chlapeckou, tak dívčí občanskou školu a školu mateřskou. Vznik a další roky škol, které byly do nové budovy umístěny, popisují následující odstavce.

⁸¹ AMP, fond III. obecná škola chlapecká v Plzni již. obv., Benešova škola, sign. 11b 185.

⁸² Tamtéž.

⁸³ AMP, fond III. obecné školy pro dívky v Plzni, již. obv., Benešova škola, sign. 8e 178.

Již v roce 1913 rozhodla zemská školní rada na základě nedostačujícího množství škol o rozdělení II. obecné školy pro hochy, jižní obvod na II. a III. II. obecná škola v Čelakovského ulici byla přejmenována na III. obecnou školu pro chlapce v Plzni – jižní obvod. Dalším výnosem zemské školní rady 1. září 1925 pak tato škola byla přejmenována na Benešovu obecnou školu chlapeckou v Plzni a škola byla přemístěna do nové školní budovy na Doudelvecké třídě (dnes Dukelské). Škola byla čtyřtřídní s pobočkou, která byla od školního roku 1931/32 uznána jako definitivní a škola se tak stala pětiletou. Za druhé světové války byla škola díky záboru budovy německým vojskem přestěhována do budovy I. obecní školy jižní obvod na Petákově náměstí, od prosince 1941 pak do školní budovy v Ressoově ulici. Kromě toho byl pozměněn i název školy na III. obecnou školu chlapeckou jižní obvod, Doudelvecká třída. Následně tato škola byla v rámci reorganizace českého školství v roce 1941 spojena s Obecnou školou dívčí, Doudelvecká třída.

Obecná škola dívčí, jižní obvod prošla podobně jako chlapecká II. obecná škola reorganizací. II. měšťanská škola dívčí byla umístěna ve školní budově v Jungmanově ulici. Vedle školy fungoval ještě tzv. Pokračovací kurz pro dívky.⁸⁴ Nejprve byla v roce 1913 rozdělena na II. a III. Nová škola byla čtyřtřídní a umístěna byla v budově na Čelakovského ulici. Výnosem zemské školní rady z roku 1925 pak škola dostala název Benešova obecná škola dívčí a 27. prosince 1925 se přestěhovala do nové školní budovy na Doudelvecké třídě. Po záboru budovy německým vojskem v roce 1939 byla škola přemístěna do školy na Švehlově, dnes Chodském náměstí. Došlo také k jejímu přejmenování na IV. obecnou dívčí školu v jižním obvodu v Plzni, Doudelvecká tř. Díky omezování českého školství za okupace pak byla škola roku 1941 zrušena a spojena s obecnou školou chlapeckou a přejmenována na Obecná škola chlapecká a dívčí v Plzni, Doudelvecká třída.

⁸⁴ Kurz byl dvouletý a měl absolventkám měšťanské školy poskytnout praktické vzdělání pro vedení domácnosti a rodiny. Ve školním roce 1924/25 se stal kurz soukromou školou a následně byl ve školním roce 1930/31 úplně uzavřen. AMP, fond III. obecné školy pro dívky v Plzni, již. obv., Benešova škola, sign. 8e 178.

Díky novému školskému zákonu z roku 1948 ovšem došlo k jejímu přejmenování na 1. střední školu na Doudlevecké třídě - Benešova škola a to díky sloučení s Měšťanskou školou chlapeckou, která se nacházela v Komenského ulici.⁸⁵

Tato chlapecká škola se původně jmenovala I. měšťanská škola pro hochy v Komenského ulici. Škola sídlila v Komenského ulici od roku 1900, kdy sem byla přestěhována po sloučení měšťanských škol pro hochy pro severní a západní předměstí. Budova školy v Komenského ulici je z roku 1874 a je první vystavěnou školní budovou pro národní školy v Plzni. Výnosem zemské školní rady, byla roku 1906 tato měšťanská škola rozdělena na dvě, zvlášť pro severní obvod, tato škola zůstala v Komenského ulici a zvlášť pro západní obvod, která se přestěhovala do Otakarových, dnes Sadů 5. května. Výnosem zemské školní rady byla pak škola v roce 1920 rozdělena na I. a II. měšťanskou školu chlapeckou v severním obvodě, obě umístěny v Komenského ulici. Za druhé světové války byla škola přejmenována na Měšťanskou školu chlapeckou v Plzni, Komenského ulice. Díky další reorganizaci školství následně ve školním roce 1953/54 byla škola po sloučení s 1. národní školou přejmenována na Osmiletou střední školu Doudleveckých hrdinů na Dukelské.⁸⁶

Dnešní název školy je Benešova základní škola a mateřská škola Plzeň. V roce 1973 škola otevřela i sportovní hokejové třídy, především i díky blízkosti plzeňského zimního stadionu.⁸⁷ I tato Zápalova školní budova byla 23. dubna 2011 prohlášena kulturní památkou.⁸⁸

7.3 Architektura budovy

Pokud se zaměříme na architekturu dané budovy, i zde nalezneme odezvy kubismu, který si Zápal tak oblíbil při své tvorbě. Na budově lze nalézt tzv. prvky jak jehlancového, tak obloučkového kubismu. Právě obloučkový kubismus (jinak nazývaný

⁸⁵ AMP, fond 1. střední škola Doudlevecká třída, sign. 31f 133.

⁸⁶ AMP, fond III. obecné školy pro chlapce v Plzni, již. obv., Benešova škola, sign. 11b 185.

⁸⁷ RŮŽIČKA, David. Kubistické prvky zkrášlily Benešovu školu. *Plzeňský deník* 19, 2010, č. 53, s. 4. ISSN 1210-5139.

⁸⁸ <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=686853135&oKodOk=3203&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=06.03.2013&Limit=25> [cit. 6. 3. 2013]

těž rondokubismus) zaujal po první světové válce úlohu jakéhosi českého národního slohu. Jeho rozdíl spočíval především o umírněnější použití kubistických prvků, které měli směřovat spíše k dekorativismu. Šlo tak o přesný opak k pražským projektům. Další budova, která je v souvislosti s rondokubismem uváděna je školní budova na Masarykově náměstí.⁸⁹ Při pozornějším pohledu na budovu je i zde patrná hra stínů

a světla, které vyvolávají např. krátká kolmá křídla na obou koncích, zdůrazňovaná nároží a bohaté článkování. Velmi nezvyklé, bylo např. zdvojení trojice kruhových otvorů, po obou stranách schodišťového ramene. Jak bývalo pro Zápala typické, i tato budova měla původně dvou barevnou fasádu (velmi populární břízosit byl laděn do žluté a zelené barvy), která ovšem po rekonstrukci nebyla obnovena. Okolní domy, které využily architektonických znaků této stavby, ale ještě více je zdůraznily, můžeme označit jako typicky rondokubistické.⁹⁰

⁸⁹ RŮŽIČKA, David. Kubistické prvky zkrášlily Benešovu školu. *Plzeňský deník* 19, 2010, č. 53, s. 4. ISSN 1210-5139.

⁹⁰ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony*. 1. vyd. Plzeň: K. Veselý, 2004. ISBN 80-86334-01-5. s. 66 – 70.

8 Školní budova na Chodském náměstí

Jméno Hanuše Zápala je spojeno i se školními budovami na Chodském náměstí. V této lokalitě bylo stavěno reálné gymnázium. Náklady na stavbu byly hrazeny státem. Město Plzeň bylo dárce pozemku, který se nacházel za školními budovami na Chodském náměstí, které navrhoval Ing. František Auer. Ačkoli bylo gymnázium stavěno podle návrhů pražských architektů v celkovém nákladu pět milionů Kč, přístavba, s jejíž stavbou se začalo v létě 1925, už probíhala podle návrhů Hanuše Zápala.

Přístavba znamenala rozšíření školní budovy na Chodském náměstí o další tři učebny a oddělení mateřské školy, které byla umístěna v přízemí. Přístavba je ve stylu individualistické moderny. Fasáda působí velmi jednoduchým dojmem. I na této stavbě nalezneme typické prvky Zápalovi práce. Jedná se především o odlišení barevných ploch nadpraží oken ve druhém patře a parapetů oken patra následujícího. Nechybí již tolikrát zmiňované trojúhelníkovité vikýře. Co se týče výškového řešení budovy, navázal na Auerovu linii říms a hřeben střechy.⁹¹

⁹¹ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony*. 1. vyd. Plzeň: K. Veselý, 2004. ISBN 80-86334-01-5. s. 70 – 71.

9 Poslední práce Hanuše Zápala – Pikova škola

Jednou z posledních prací Hanuše Zápala je pak i školní budova tzv. Pikovy školy dnes Gymnázium Lud'ka Pika. Zápala v té době již žádal o penzionování. Ve své žádosti se přímo zmiňuje o této stavbě a o jejím dokončení: *Přes to se však zavazuji, že pro případ mého pensionování, bezplatně dokončím všechny práce architektonické, spojené se stavbou nových občanských škol v Doubravce, pokud to jen můj zdravotní stav dovolí.*⁹²

Zápala ve svém dopise plzeňskému městskému zastupitelstvu nejprve vyjmenovává několik důležitých prací (např. projekt obchodní akademie a blok školních budov na dnešním Masarykově náměstí, projekt Masarykovy školy, Benešovy školy, blok obytných domů v Plachého a Korandově ulici aj.) a následně uvádí důvod, proč žádá o penzionování. V dopise přímo píše: *Toto vyčerpávající úsilí, jemuž jsem věnoval často i svoji dovolenou a mimořádní čas, jest zajisté hlavní příčinou ztráty mého zdraví k řádnému plnění služebních povinností nezbytného a také příčinou mé duševní únavy, jež se projevuje v nepřekonatelných stavech těžké deprese.* Součástí žádosti je také lékařská zpráva vypracována MUDr. V. Šimandlem. Městské zastupitelstvo nejprve zvažovalo možnost půl roční dovolené a následně po další lékařské prohlídce zvážení požadavku penzionování Zápala, jelikož ovšem bylo shledáno, že by toto znamenalo větší finanční zátěž pro obec, byl Zápala od 1. července penzionován s vyměřenou penzí 29 640 Kč ročně.⁹³

9.1 Škola V Lobzích a Doubravce

Díky velmi rychlému rozvoji plzeňských předměstí byla potřeba řešit i otázka školních budov v těchto lokalitách. Mezi takto velmi rychle rostoucí předměstí patřila Doubravka a přilehlé Lobzy. Obě obce měly samostatnou samosprávu. Jako velmi potřebné se jevilo vybudování měšťanských škol, jelikož nejbližší škola byla dost vzdálená a velmi špatně dostupná (co se dopravy týče). Zemská školní rada ovšem návrhy na zbudování škol odmítala, především díky finanční náročnosti celého projektu. Vhodná doba nastala

⁹² AMP, Dopis Hanuše Zápala plzeňskému městskému zastupitelstvu ze dne 12. února 1931, č. 1233, osobní spis Hanuše Zápala, karton 211.

⁹³ Tamtéž.

až po vzniku Československé republiky, kdy byly školy masově zřizovány často bez příslušných úředních schválení. Tato situace nastala také v Doubravce a Lobzích. Představitelé těchto obcí, pod vedením starosty Mat. Janouše, navštívili samotného ministra školství G. Habermanna, který se jako plzeňský rodák zasadil o otevření škol již od školního roku 1919/20. Od zemské školní rady pak úřední povolení došlo 21. května 1920. Do měšťanské školy na Doubravce bylo zapsáno 86 dívek a 83 chlapců. Žáci byli rozděleni do dvou tříd dívčích a dvou chlapeckých. V Lobzích bylo v prvním školním roce zapsáno 75 dívek a 75 chlapců z čehož bylo 19 dívek a 25 chlapců z Božkova. Prvním ředitelem byl Josef Rauch. v neděli 14. března 1920 navštívil dokonce školu i ministr školství G. Habermann. Jelikož ještě nebyla pořízena pamětní kniha, podepsal se ministr do konferenčního protokolu. Ve školním roce 1920/21 byl o školu již takový zájem, museli být odmítáni žáci z Božkova.⁹⁴

Škola na Doubravce měla zpočátku velké potíže jak s obsazením učitelského sboru, tak s umístěním školy. Až v roce 1930 se začalo se stavbou nové školní budovy společné jak pro měšťanku doubraveckou, tak lobežskou. V této době již obě obce byly spojeny pod velkou Plzeň od roku 1924.⁹⁵ Stavba jako taková byla připravována od roku 1929, kdy došlo k vybrání staveniště a vydání podmínek výstavby Po odchodu Zápala do důchodu obdrželi stavební povolení stavitelé Ing. Jenča, Hladeček a Krofta v říjnu 1931.⁹⁶ Na stavbě školy pracovalo průměrně 80 až 130 stavebních dělníků. Budova školy byla kolaudována 19. 10. 1932.⁹⁷ Celkové náklady na stavbu byly ve výši 6 000 500 Kč.⁹⁸

⁹⁴ AMP, fond Měšťanská škola pro chlapce a dívky v Doubravce. sign. 19f 58.

⁹⁵ Škola měla podobný osud jako měšťanská škola na Doubravce. Umístěna byla nejprve v dosti prostorné budově školy obecní a od roku 1932 přemístěny do společné budovy na Doubravce.

AMP, fond Měšťanská škola pro chlapce a dívky v Lobzích. sign. 19f 17.

⁹⁶ Almanach k 30. výročí založení gymnázia. 1. vyd. Plzeň : Gymnázium Luďka Pika, 2011.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ AMP, fond Měšťanská škola pro chlapce a dívky v Doubravce. sign. 19f 58.

9.2 Slavnostní otevření školní budovy

K slavnostnímu předání školní budovy došlo v neděli 4. září 1932 v tělocvičně školy. Přítomen byl starosta Luděk Pik, předseda místní školní rady Václav Láně a dále zástupci státních úřadů a významné osobnosti plzeňského veřejného života. Celá slavnost byla zahájena zpěvem sborů měšťanské školy pod vedením učitele Karla Sedláčka. Starosta Pik ve svém projevu především zdůraznil, že i v tak těžké době hospodářské krize Plzeň vybudovala velmi moderní budovu, dále vyslovil přání, aby škola byla vzorem duševní a mravní výchovy nejmladších generací a sloužila k zocelení pro práci a úkoly, které tato generace má v obci i v národě plnit. Dále poděkoval i architektu Zápalovi za návrh budovy, stavebnímu úřadu města Plzně, stavitelům Jenčovi, Hladečkovi a Kroftovi, zároveň všem živnostníkům a pracovníkům, kteří se na stavbě školy podíleli. Jeho slova směřovala i budoucím žákům této školy, kteří si, jak doufá, budou nové školy vážit a odvděčí se za její zbudování pilností a dobrými činy. Následně pronesl řeč i předseda místní školní rady Václav Láně. Ten poznamenal, že budova byla postavena na dlouhou řadu let. Pokud se zdá některým občanům příliš přepychová je potřeba si uvědomit, že za 10 bude budova pouze vyhovující a za 20 až 30 let již nemusí dostáčet požadavkům a úkolům, které na ni mohou být kladeny. Vyjádřil také přání, aby děti, které touto školou projdou, byly bohaté vědomostmi a náš národ, který je nevelký počtem reprezentovaly vysokou kulturou duší a srdcí.⁹⁹

Následovaly projevy okresního školního inspektora Julia Arnolta, Ing. Jenče za stavitelskou firmu, p. Straky za zaměstnance, kteří stavbu prováděli, pana Martínka z Doubravky a pana J. Saichla z Lobeze za poradní sbory při místní školní radě, ředitele Václava Fiklíka a ředitele Václava Kellnera. Projev pronesl i žák čtvrtého ročníku Josef Martínek z Doubravky a žákyně třetího ročníku Oldřiška Trnková z Lobeze. Jako poslední vystoupil zemský školní inspektor Josef Šimek. Následně byla školy slavnostně předána ředitelům školy na Doubravce a v Lobzích. Následovaly podpisy hostů do pamětní knihy v ředitelnách obou škol a slavnostní prohlídka. Pro veřejnost byla budova otevřena od dvou do pěti hodin odpoledne. Dveře učeben byly přepaženy lanem, aby nedošlo k poškození nového linolea. Z pamětní knihy se ovšem lze

⁹⁹ AMP, fond Měšťanská škola pro chlapce a dívky v Doubravce. sign. 19f 58.

dozvědět, že návštěvníci i přes zákaz lana odstranili. Druhý den, tak nemohla být výuka k radosti žáků zahájena, protože všechny podlahy musely být důkladně vyčištěny od písku a prachu z obuvi. Obec ovšem odstranění těchto škod stálo přes 4 000 Kč.¹⁰⁰

Měšťanská škola na Doubravce byla společná jak pro chlapce, tak dívky. Její názvy procházely mnoha změnami. 1. září 1939 se školy přejmenovala na I. měšťanská škola chlapecká a dívčí v Plzni – Doubravce, od 1. září 1941 přejmenována na Hlavní škola v Plzni Doubravce, Moravská ulice. Roku 1942 došlo k zabránění budovy pro požární stráž tzv. Feuerschutz a výuka byla přemístěna do budovy obecné školy ve Svatojirské ulici. Díky bombardování v roce 1945 byla budova značně poškozena a až 28. října 1946 se škola mohla vrátit do své původní budovy. Díky reorganizaci školství v roce 1948 byla škola přejmenována tentokrát na 15. střední školu v Plzni – Doubravce, Tyršova škola. Tato škola zanikla v roce 1953 díky novému školskému zákonu, na základě kterého byly zřizovány osmileté střední školy a jedenáctileté střední školy.

V budově tak byla zřízena III. jedenáctiletá střední škola, do které přešla část žáků 15. a 16. střední školy. Prvních osm ročníků bylo povinných, zbylé tři ročníky byly výběrové. Zbytek žáků přešel do Lobez a do školy na náměstí Č. Ulricha, kde vznikly nové osmileté školy. V roce 1960 byl vydán nový školský zákon č. 186/ 1960 sb., na základě kterého byly vytvořeny základní devítileté školy a střední všeobecně vzdělávací školy pro střední vzdělání, díky čemuž se oddělil nižší stupeň od vyššího. Dne 1. září 1961 byla III. jedenáctiletá střední škola zrušena a místo ní byla založena základní devítiletá střední škola v Opavské ulici.¹⁰¹ V roce 1981 zde vzniká Gymnázium Luďka Pika v Plzni. Gymnázium se zpočátku o budovu dělilo se základní školou. Vyučovaly se základy strojírenství, elektrotechniky, stavebnictví a ekonomiky. Prvním ředitelem školy se stal Rudolf Kejzlar. V roce 2011 byl vydán i almanach k 30. výročí založení gymnázia.¹⁰²

¹⁰⁰ AMP, fond Měšťanská škola pro chlapce a dívky v Doubravce, sign. 19f 58.

¹⁰¹ AMP, fond 3. jedenáctileté školy v Plzni Doubravce, Pamětní kniha 3. jedenáctileté školy v Plzni Doubravce, sign. 22c 188.

¹⁰² Almanach k 30. výročí založení gymnázia. 1. vyd. Plzeň: Gymnázium Luďka Pika, 2011.

9.3 Architektura budovy

Tak zvaná Pikova škola je pravděpodobně Zápalovou nejvýznamnější prací odkazující na funkcionalismus. Celá budova je členěna na hranoly, což zjednodušuje její hmotu jako takovou. Co největší možná plocha je tvořena pásovými okny, trojaktová železobetonová konstrukce se střední chodbou a světlá jednobarevná omítka jsou dalšími prvky, které odkazují k funkcionalismu. Celá budova je zakončena římsou bez dělení na články, pásy, oblouny a také rámování pásového okna ve štítě bočního křídla je určitým důkazem toho, že Zápal i v pozdější tvorbě stále ctil určitý odkaz a představu o architektonickém díle, které získal už u profesora Schulze.¹⁰³

Ke školní budově náležel ještě dehtovaný dvůr, pískové cvičiště, lesní zahrádka a botanická zahrádka. Celá budova měla 21 učeben, 2 kreslírny, posluchárnu fyziky, 10 kabinetů, 2 ředitelny, 2 sborovny, knihovny, 2 byty pro školníky, pracovnu pro chlapce a dívky, místnost pro přespání žactva, 2 kuchyně, 2 jídelny, tělocvičnu a dvoje sprchy. Chlapci z lobežské školy měli čtyři třídy v přízemí, chlapci z doubravecké školy v prvním patře a dívky ve druhém a třetím patře.¹⁰⁴

¹⁰³ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony*. 1. vyd. Plzeň: K. Veselý, 2004. ISBN 80-86334-01-5, s. 95 - 96.

¹⁰⁴ AMP, fond Měšťanská škola pro chlapce a dívky v Doubravce. sign. 19f 58.

10 Vyšší hospodářská škola na Lochotíně

Pokud budeme i dále sledovat Zápalovu tvorbu v oblasti školních budov je důležité zmínit i výstavbu Vyšší hospodářské školy na Lochotíně. Tato budova zaujme svým zjevem snad každého, kdo míří na plzeňské sídliště Lochotín. Dnes je tato budova využívána Lékařskou fakultou Univerzity Karlovy pod názvem Pavlovův ústav.

O výstavbě školy bylo rozhodnuto v roce 1923. Nová školní budova měla soustředit výuku zemědělství do jedné budovy. Nejprve šlo o školu soukromou, od roku 1938 se stala školou státní. V období druhé světové války byla škola v roce 1942 přestěhována do obecné školy v Bolevci a v budově školy na Lochotíně byl zřízen lazaret německé nacistické armády. V Bolevci škola fungovala až do školního roku 1943/44. Následně byla škola německými úřady uzavřena úplně a studenti byli rozděleni do okolních okresů k vykonávání zemědělské práce. Až ve školním roce 1945/46 se škola mohla vrátit do budovy na Lochotíně. Dostala také nový název Zemská vyšší rolnická škola, později pouze Vyšší rolnická škola dr. Edvarda Beneše. V roce 1950 budovu Vyšší rolnické školy dr. Edvarda Beneše převzala plzeňská lékařská fakulta. Škola byla následně přestěhována do Březnice. V roce 2004 slavila budova osmdesáté narozeniny od svého vzniku.¹⁰⁵

10.1 Organizace školy

Účel školy byl definován ve výroční zprávě školy z let 1926 – 1937 takto: *Účelem vyšší školy hospodářské v Plzni jest vychovávatí zemědělské podnikatele t.j. vlastníky a nájemce zemědělských statků a pak i úředníky velkostatků a odborných úřadů, korporací a organizací zemědělských.*¹⁰⁶

Do třídy smělo být přijato maximálně třicet žáků. Výjimečně se svolením zemského správního výboru třicet pět. Přednost měli samozřejmě Ti, u kterých se předpokládalo, že se stanou podnikateli v oblasti zemědělství ve vlastním nebo i najatém statku.

¹⁰⁵ PECHÁČEK, František. Budova dnešní lékařské fakulty letos slaví již osmdesát let. *Plzeňský deník*, 2004, č. 124, s. 12. ISSN 1210-5139.

¹⁰⁶ AMP, fond Vyšší hospodářské školy v Plzni, sign. XI a 179.

Studenty se mohli stát jak chlapci, tak dívky. Oproti dnešním dokladům, které žáci předkládají při žádosti o studium, byl tehdejší proces o poznání náročnější. Přijetí žáků probíhalo takto: nejprve bylo potřeba předložit průkaz o dosažení věku patnácti let, dále vysvědčení zachovalosti, vystavené domovskou obcí a potvrzené okresní správou politickou, že nepokračují ve studiích po přerušení. Dalším dokladem bylo předložení vysvědčení, že uchazeč absolvoval čtyři třídy gymnázia, reálky nebo reálného gymnázia s prospěchem, která je opravňuje nastoupit do 5. třídy nebo absolvoval s dobrým prospěchem školu občanskou, dvouletou školu zemědělskou nebo jí podobně zaměřenou školu. Nutné bylo také prohlášení rodičů nebo jejich zástupců, že dovolují uchazeči na škole studovat a vlastními náklady uchazeče budou udržovat na studiích. Posledním dokladem k přijetí bylo lékařské vysvědčení od školního nebo úředního lékaře.

Uchazeč musel složit přijímací zkoušky, které se skládaly z češtiny a z počtů s měřictvím. Probíhaly vždy v červenci a září. Přijímací zkoušky byly kombinované, tzn. písemné a ústní. Uchazeč, který vykonal zkoušky s obou předmětů s prospěchem dobrý, byl od ústní zkoušky osvobozen.¹⁰⁷ Kromě hospodářské školy se zde nacházela ještě škola rolnická, mlékařská a pokračovací škola zahradnická.¹⁰⁸

10.2 Architektura budovy

Uspořádání budovy je známkou velmi moderního pojetí výuky v druhé polovině 20. století. Pro studenty byly zřízeny i učebny věnované studiu astronomie a klimatologie. Sami učitelé školy měli možnost zakomponovat do tvorby projektu způsob výuky, řešení kabinetů a dalších potřebných prostor.

¹⁰⁷ AMP, fond Vyšší hospodářské školy v Plzni, sign. XI a 179.

¹⁰⁸ RŮŽIČKA, David. Pavlovův ústav architekta Hanuše Zápala svlékl omšelý plášť času. *Plzeňský deník* 15, 2006, č. 54, s. 11. ISSN 1210-5139.

Dějepis zde přednášel významný plzeňský městský archivář Fridolín Macháček.¹⁰⁹ Zápál tuto stavbu projektoval v roce 1923 ve stylu doznívajícího kubismu. Se stavbou se začalo ještě v témže roce. Právě na této stavbě se objevují typické prvky Zápalovi tvorby uplatněné v plné míře. Trojúhelníkové štíty, dvoubarevné řešení fasády, které je ovšem v tomto případě dosahováno použitím režných lícových cihel červené barvy a tvrdých omítek v kombinaci s přírodním kamenem dále pak např. strmé střechy. Velmi zajímavé je řešení vstupního nároží, které díky svému velmi výraznému předsazení působí jako samostatné křídlo budovy. Mezi velmi vysokými okny jsou umístěny kruhové polosloupky. Nad mohutným architrávem je uvedena datace MDCCCCXXIV. Nechybí podokenní a nadpražní římsy.¹¹⁰

Zajímavostí také je, že Zápál při návrhu stavby respektoval vzrostlé stromy Lochotínského parku, který se zde nacházel již od první poloviny dvacátého století. Bohužel v sedmdesátých letech 20. století došlo při budování silnice, která vede k lochotínskému sídlišti k zničení části tohoto parku, tak např. i některých historických budov v jeho okolí jako např. hostince lochotínských lázní.¹¹¹

10.3 Interiér budovy

Za povšimnutí stojí také interiér budovy. Vedle hlavního schodiště se nacházejí sochy od Otakara Ševce. Významný regionální malíř Augustin Němejce je autorem triptychu s názvem *Ze života lidu na Plzeňsku*, který je umístěn nad mezi podestou. Jednotlivá vyobrazení nesou jména jako Rozsévač, Na máje a žně (názvy odkazují k původnímu

¹⁰⁹ Fridolín Macháček, významný muzeolog, regionální historik, archivář a organizátor kulturního a vědeckého dění (narozen 20. března 1884 v Praze - 29. 3. 1954 v Plzni) výrazně ovlivnil podobu muzejnictví u nás. Je považován za zakladatele Plzeňské historické školy. Jako hlavní funkci muzeí prosazoval kulturně vzdělávací a vědeckou činnost. ZÍVALOVÁ, Kristýna. *Fridolín Macháček – historik, archivář, muzeolog*. Plzeň. 2010. Bakalářská práce. ZČU v Plzni, Fakulta pedagogická.

¹¹⁰ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony*. 1. vyd. Plzeň: K. Veselý, 2004. ISBN 80-86334-01-5. s. 72 – 73.

¹¹¹ RŮŽIČKA, David. Pavlovův ústav architekta Hanuše Zápalu svlékl omšelý plášť času. *Plzeňský deník* 15, 2006, č. 54, s. 11. ISSN 1210-5139.

účely budovy). Také stopy práce významného plzeňského sochaře nalezneme v této budově. V prostorách dnešní posluchárny, dříve auly hospodářské školy jsou umístěny reliéfy od tohoto sochaře. Je velkou škodou, že řadu ozdob poničily úpravy ve druhé polovině 20. století, kdy začala být budova využívána lékařskou fakultou. Petr Domanický (pracovník plzeňské pobočky Národního památkového ústavu) uvádí, že při památkovém průzkumu auly byly objeveny zachované stopy původní pestré omítky. Na konci 20. století byly stěny velmi necitlivě přemalovány, profily byly zaslepeny a původní barvy dokonce rozmývány vodou. Unikátní byl pro památkáře objev nákresu s popisem plánu barevných řešení, který byl určen pro řemeslníky jako vzor při tvorbě barevné výzdoby. Zajímavé je barevné řešení oken, kde byla kombinována béžová a tmavě zelená. O tom, že budova byla na svoji dobu pojata velice moderně, svědčí např. čelní stěna víceúčelové auly, na kterou bylo možné promítat instruktážní diapozitivy.¹¹²

Ke škole náležel i školní statek, umístěný nad Lochotínským parkem ve svahu dnešní části Plzně známé jako Vinice. S výstavbou sídliště, pak tento statek zaniká. Statek je ovšem také návrhem Hanuše Zápala. O jeho výstavbě bylo rozhodnuto na přelomu let 1927/28. Stavba byla dokončena v roce 1929. Žáci si zde měli prakticky osvojit nejmodernější metody v chovu hospodářských zvířat a v zemědělství.¹¹³

¹¹² RŮŽIČKA, David. Pavlovův ústav architekta Hanuše Zápala svlékl omšelý plášť času. *Plzeňský deník* 15, 2006, č. 54, s. 11. ISSN 1210-5139.

¹¹³ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony*. 1. vyd. Plzeň: K. Veselý, 2004. ISBN 80-86334-01-5, s. 73 - 74.

11 Práce Zápala na školních budovách mimo Plzeň

Díky velkému úspěchu, který měly školní budovy projektované pro město Plzeň, získal Zápala zakázky na stavby i mimo město. Jednou z těchto škol je i školní budova v Blatnici u Nýřan. V roce 2006 oslavila škola již 80. let od svého vzniku. Požadavek na zřízení zdejší školy pochází z roku 1919. Do tehdejší jednotřídky bylo zapsáno 73 dětí. Výuka v jednotřídce ovšem naprosto nevyhovovala potřebám žáků ani učitelů. Také hygienické podmínky nebyly optimální. V roce 1923 byl zaslán na inspektorát menšinových škol do Plzně protokol se žádostí o stavbu nové školní budovy. Se stavbou se začalo 1. září 1926 a jejím projektantem se stal právě Hanuš Zápala. Škola byla slavnostně otevřena v roce 1927, tedy rok po zahájení stavby.¹¹⁴

11.1 Škola v Plasích

11.1.1 Rozloučení s konventem

Obecní a měšťanská škola v Plasích byla až do školního roku 1933/34 umístěna v konventu bývalého cisterciáckého kláštera. Dne 7. března 1934 byla uspořádána schůze učitelů a rodičů v počtu 100 osob. Předmětem této schůze bylo prodiskutování časového uspořádání výuky v nové školní budově. Bylo rozhodnuto, že z důvodu odlehlosti některých částí obce, bude poslední přestávka prodloužena o půl hodiny.¹¹⁵

Na rozloučenou se starými prostory konventu, byla uspořádána akademie. Datum konání připadlo na 26. května 1934. Celou akci zahájil svým proslovem zastupující ředitel Josef Havlík. V proslovu připomenul, že prostory konventu, ve kterém se koná akademie, byly dříve využívány jako klášterní knihovna. V roce 1806 sem byla umístěna, patrně po požáru staré školní budovy, která stávala vedle panských sýpek, veřejná škola. Škola byla nejprve dvojtřídní se dvěma učiteli. Následně pro velký počet žáků byli v roce 1823 přijati dva pomocníci. Škola se dále rozrůstala. V roce 1875 byla zřízena 3. třída a v roce 1876 4. třída. Další rozšíření proběhlo v roce 1885 o 5. třídu.

¹¹⁴ PETŘÍKOVÁ, Petra. Škola slaví narozeniny. *Plzeňský deník*, 2006, č. 135, s. 10.

¹¹⁵ SOA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola v Plasích, Školní kronika Obecné školy v Plasích 1893 – 1940. č. inv. 495.

Díky stále rostoucímu počtu žáků došlo v roce 1904 k řízení pobočky k 4. třídě a v roce 1908, pak k zřízení pobočky při 5. třídě. Následně v roce 1921 byla zřízena škola měšťanská. Ve svém proslovu vzpomenu i na učitele, kteří konventem prošli. Bylo jich celkem 100. Z toho 33 učitele a 67 učitelů, z toho 7 třídních. Na závěr svého proslovu jménem 18 učitelů 457 žáků a žákyně obecné a měšťanské školy poděkoval všem obyvatelům konventu a požádal je o zachování přízně školy i v nové školní budově.

Následoval vlastní program akademie:

Jak Honzíček školu napálil – vystoupení 1. třídy obecné školy

Beseda maminek – výstup 2. třídy obecné školy

Ukolébavka – výstup 3. třídy obecné školy

Jaroš: Bedřich Smetana – báseň přednesla žákyně 5. B

Smetana: Nekamenujte proroky – píseň – přednesla 5. B

Vrána a liška – výstup 5. A

V ordinaci – výstup 4. tř. obecné školy a 1. tř. měšťanské školy

přestávka

Proslov o Smetanovi a Dvořákovi – odborný učitel Václav Dostál

Směs národních písní – zpívalo žactvo měšťanské školy

Housličky těšitelky – recitovala žákyně měšťanské školy

Dvořák: Na Svaté hoře - na klavír přednesla odborná učitelka Eliška Nováková

Smetana: Láska - - -

Smetana: Idyla - - -

Láska, bože láska – zazpívali žáci a žákyně měšťanské školy

Jedou hulání - - -

Akademie byla zakončena doslovem a státními hymnami. Výnos v částce 576,40 Kč byl věnován na stavbu nové školní budovy.¹¹⁶

¹¹⁶ SOA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola v Plasích, Školní kronika Obecné školy v Plasích 1893 – 1940. č. inv. 495.

11.1.2 Stavba nové školní budovy

Se stavbou budovy se začalo 3. července 1933. Při výkopových pracích byly objeveny nálezy střepů, úlomky kostí a parohů. Všechny nálezy byly zaslány do plzeňského historického muzea na přezkoumání. Bylo zjištěno, že se jedná o pozůstatky z halštatsko – laténského sídliště, přibližně z 4. – 5. století před n. l. Tyto nálezy zároveň ukázali stáří osídlení plaské kotliny. Škola od plzeňského muzea obdržela odlitky nalezených předmětů. Stavba školy probíhala téměř bez zastavení i díky velmi příznivému počasí. Nad stavbou vykonávala dozor stavební dozorcí komise. Práce stavební, klempířské, sklářské, kanalizační, vodovodní a malířské provedla plzeňská firma Ing. Antonína Špálka v celkové ceně 877 801, 60 Kč. Cihly na stavbu dodala firma Prach z Třemošné. Písek na stavbu byl použit částečně ze staveniště samotného a částečně z bývalé kaolinové továrny v Lomnici a dále z říčného pískoviště v Nebřezinech. Další písek byl darován místním domkářem Josefem Týzlem, Při kopání písku na jeho poli byly přibližně v hloubce dvou metrů objeveny zbytky slovanské keramiky. Dříví na střechu pocházelo ze Šumavy. Ústřední topení v budově zavedla plzeňská firma J. K. Rudolf za 130 876 Kč. Okna a parketová podlaha v tělocvičně byla vyrobena místním truhlářem Františkem Patejdlem za 34 090 Kč. Ze školní kroniky Obecné školy v Plasích 1893 – 1940 dále je možné se seznámit s dalšími firmami a živnostníky, kteří se podíleli na výstavbě školy a jejím zařízení např. i to že, nové tabule do tříd, kreslírny a posluchárny, celkem 10 kusů, byly objednány od firmy Svoboda v Slaném v celkové částce 9 991 Kč.

Projektant stavby Ing. arch. Hanuš Zápal obdržel za vypracované plány a rozpočty 23 000 Kč, stavební dozor obdržel 9 000 Kč a technický poradce 10 275 Kč. Celá stavba budovy trvala 301 dní v celkových nákladech 1 392 000 Kč. Dne 24. srpna 1934 provedla úřední komise (vrchní komisař Čapek z Kralovic, vrchní stavební rada Novotný z Plzně, okresní lékař Kšanda z Rakovníka a okresní školní inspektor J. Maloch z Rakovníka) kolaudaci budovy.¹¹⁷

¹¹⁷ SOA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola v Plasích, Školní kronika Obecné školy v Plasích 1893 – 1940. č. inv. 495.

11.1.3 Slavnostní otevření nové školy

Slavnostní otevření školy bylo uspořádáno v neděli 26. srpna 1934. Na základě dopisu z kanceláře prezidenta republiky bylo škole dovoleno používat název Masarykova obecná a měšťanská škola v Plasech. V předvečer slavnostního otevření byla uspořádána v sále biografu Střela akademie. Na akademii byly předvedeny skladby Smetany (v Plasech pobýval v roce 1842) a Dvořáka. Následoval proslov místopředsedy místní školní rady učitele Soukupa. Všechna hudební vystoupení byla i v místním tisku velmi vysoce hodnocena, obzvláště pak výkon učitele Ant. Patejdl, který nacvičil všechna sborová i instrumentální vystoupení.

Vlastní slavnostní otevření budovy bylo zahájeno v neděli 26. srpna v 9.30. Od konventu kláštera byl vypraven průvod vedený školními dětmi, za nimi šel hudební průvod a pěvecký sbor, dále hosté, obecní zastupitelstvo a místní školní rada. Na konci průvodu pak domácí i cizí návštěvníci. Průvod se cestou zastavil u pomníku padlých hrdinů, kde byl položen věnec. Před budovou školy čekal na průvod zástupce místní školní rady Ant. Soukup, který přečetl projev nemocného předsedy Bohuslava Pihrta. Dále starosta J. Šašek vylíčil veškeré peripetie, které byly se stavbou spojeny. Učitel Emil Klik popsal stavební práce. Dalším řečníkem byl okresní školní inspektor prof. Jan Maloch z Rakovníka, poděkoval všem, kdo se o stavbu školy zasloužili, a vyslovil naději, že nová krásná budova bude plně plnit svoji funkci. Následovaly projevy hostů a korporací např. jednatel Henžlík za učitelskou jednotu „Budeč“, za místní školní radu v Kaznějově J. Svátek a další. Následně odevzdal budovu místopředseda Soukup zástupci ředitele J. Havlíkovi, který celou slavnost ukončil projevem, ve kterém prohlásil, že učitelstvo se bude ze všech sil snažit, aby z nové školy vycházeli dobří lidé a občané. Ze slavnosti byl odeslán pozdravný telegram prezidentu republiky T. G. Masarykovi. Následovala vlastní prohlídka budovy. Návštěvníci vyslovili pochvalu k projektu Ing. arch. Zápala a stavitele Ing. Antonína Špalka. V odpoledních hodinách byl v parku u konventu pořádán koncert a večer v hostinci u Franků věneček.¹¹⁸

¹¹⁸ SOA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola v Plasích, Školní kronika Obecné školy v Plasích 1893 – 1940. č. inv. 495.

11.1.4 První školní rok v nové budově

V nové škole byly třídy na začátku školního roku 1934/35 umístěny takto: 1. 2. 3. A a 3. B v přízemí, 4. A a 4.B a 5. tř. obecné školy v 1. patře, v druhém patře všechny třídy školy měšťanské. K vyučování ručních prací docházeli chlapci od 4. třídy obecné školy do dílny v suterénu, dívky do dílny v přízemí. Na měšťanské škole bylo vyučováno kreslení a rýsování v kreslárně, přírodopis a fyzika v posluchárně. Volné prostory

v 1. patře byly používány přespolními žáky v době polední přestávky. Na první poradě byl stanoven řád ohledně kázně a pořádku, používání jednotlivých místností a zařízení a dozor. Školníkem byl v nové školní budově místní radou ustanoven jako smluvní zaměstnanec Josef Hámecký z Plas za měsíční plat 700 Kč. K tomuto platu obdržel ještě i byt ve škole, palivo, světlo a roční příspěvek na čištění školy ve výši 2 000 Kč. Inspekce nebyla v tomto školním roce vykonána z důvodu toho, že dosavadní školní inspektor prof. Jan Maloch z Rakovníka byl od 1. dubna 1935 jmenován ředitelem státního československého gymnázia v Berouně. Od 1. července 1935 byl jmenován okresním školním inspektorem pro školní okresy rakovnický a kralovický dosavadní činný učitel na učitelském ústavu v Kladně Miloš Kožíšek.

K dosavadnímu školnímu pozemku, který zahrnoval prostranství před školou až k podélné ulici, cvičiště a školní zahradu, přikoupila místní školní rada od velkostatku v Plasech přilehlou část lesa za 3 837,90 Kč. Úpravu cvičiště a prostranství před školou prováděli žáci v hodinách tělesné a ruční výchovy chlapců za dozoru učitelů. Hrubé stavební práce nechala provést místní školní rada v nákladech 2 000 Kč. Od roku 1935 bylo možné v budově školy poslouchat školský rozhlas z Prahy díky zakoupení radiového přijímače s pěti reproduktory.¹¹⁹

11.1.5 Využití školy dnes

V nové školní budově probíhala výuka až do července 1941, kdy byla vyklizena a byl v ní zřízen tábor pro německou mládež. Žáci se přestěhovali opět do konventu kláštera.

¹¹⁹ SOA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola v Plasích, Školní kronika Obecné školy v Plasích 1893 – 1940. č. inv. 495.

Jelikož ovšem konvent již zcela nevyhovoval pro výuku a počet žáků, probíhala výuka i v místních hostincích.

V současnosti je tato budova sídlem SOŠ – Agropodnikání a Obchodní akademie. Střední odborná škola byla zřízena v roce 1954 v nedalekých Chyších a sídlila v prostorách novogotického zámku, odkud byla škola přemístěna do budovy měšťanské školy v Plasích v roce 1962. Lze zde studovat specializaci v zemědělství a veterinářství, samostatné podnikání a obchodní či administrativně správní činnosti. Gymnázium bylo zřízeno v roce 1954. Komplex Mateřské školy, základní školy a gymnázia se dnes nachází v části města, na tzv. „akademickém vršíčku“ v těsném sousedství krajského archivu. Gymnázium nabízí všeobecné zaměření ve dvou oborech – čtyřletém a osmiletém.¹²⁰

¹²⁰ http://www.gsplasy.cz/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=60&Itemid=67 [cit. 14. .4. 2013]

Závěr

Každý obyvatel Plzně mívá při svých cestách po Plzni budovy, které svým způsobem utváří podobu města. O jejich historii a tvůrcích velmi často nevíme naprosto nic. Právě jméno Hanuše Zápala, kterému je věnována tato práce je jedním z těch, kteří podobu města formovali pod vlivem moderních uměleckých směrů, jako byl kubismus, rondokubismus nebo doznívající Art Deco.

Cílem této práce nebylo zmapovat celou rozsáhlou tvorbu tohoto architekta Městského stavebního úřadu v Plzni. Jelikož jsem studentkou Pedagogické fakulty v Plzni, zaměřila se práce na školní budovy, které projektoval jak v Plzni, tak mimo ni. Na peripetie spojené s jejich vznikem, vlastní výstavbou a roky po jejich slavnostním otevření. Tímto tématem se zatím blíže žádná z publikací věnována Zápalovi uceleně nevěnovala. Samozřejmě není opomenut ani stručný nástin Zápalova života, roky jeho studia a kulturní přínos pro plzeňské i mimo plzeňské prostředí. Práce dále ve stručném nástinu přináší informace o stavu plzeňských škol po první světové válce a přibližuje i osoby, které se zasloužili o rozvoj školství v Plzni, jako byl např. Gustav Habermann (první československý ministr školství, později ministr sociální péče, vůdčí osobnost sociální demokracie Plzeňska) nebo Luděk Pik (v letech 1919-1938 starosta Plzně, poslanec sociální demokracie). Téma této práce vybízí k dalšímu zpracování z odborného pohledu architektonického.

Pro odbornou veřejnost není jméno Hanuše Zápala neznámé. Nebylo tedy opomenuto ani založení skupiny nesoucí název Zapálení a snaha této nadšené skupiny architektů o umístění pamětní desky na domě v Křižíkově ulici v Plzni. Nejlepším architektonickým pracím v kraji je pak udělována Cena Hanuše Zápala. Takže i 49 let po jeho smrti má jeho jméno stále pomyslný vliv na utváření podoby moderní Plzně.

Hanuš Zápala je velmi významnou, nejen regionální osobností, která si nezaslouží být zapomenuta. Nezbývá než doufat, že nejen žáci školních budov, které projektoval, ale i obyvatelé domů a běžní chodci na plzeňských ulicích si třeba i díky této práci vybaví jméno tohoto architekta.

Resumé

Tato diplomová práce se zabývá projekty staveb významného plzeňského architekta Hanuše Zápala, jednoho z hlavních představitelů moderních uměleckých směrů začátku 20. století, jako byl např. kubismus nebo rondokubismu. Hlavní téma práce sleduje školní budovy, které projektoval v Plzni a mimo ni. Popisuje jejich stavbu, slavnostní otevření a další roky existence škol, které byly do budov umístěny. Vedlejší téma se zabývá školstvím v Plzni po první světové válce a přibližuje další plzeňské budovy, které Zápál projektoval.

This diploma thesis is focused on the projects of buildings projected by the Pilsen's famous architect Hanuš Zápál, one of the main representatives of modern arts in the beginning of the 20th century, such as cubism and rondocubism. The main theme of the thesis follows Zápál's projects of school bulidings in Pilsen and other places. It describes their construction, opening ceremony and the following years of the schools that were placed in those buildings. Secondary theme concerns the school system in Pilsen after the WWI and it describes other Pilsen buildings projected by Zápál.

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

AMP Plzeň, fond Obecné školy chlapecké a dívčí na Jiráskovo náměstí v Plzni, č. inc. IV/76-80.

AMP Plzeň, fond Obecné školy chlapecké a dívčí na Jiráskovo náměstí v Plzni, Pamětní kniha III. obecné školy chlapecká, sign. 19b 92.

AMP Plzeň, fond Obecné školy chlapecké a dívčí na Jiráskovo náměstí v Plzni, Pamětní kniha III. obecné školy dívčí, sign. 19b 94.

AMP Plzeň, fond Obecné školy chlapecké a dívčí na Jiráskovo náměstí v Plzni, Pamětní kniha II. obecné školy dívčí, sign. 19b 96.

AMP Plzeň, fond 12. Osmiletá střední škola v Plzni, Jiráskovo nám., karton 2223.

AMP, fond III. obecné školy pro dívky v Plzni, již. obv., Benešova škola, Pamětní kniha, sign. 8e 178.

AMP, fond 1. střední škola Doudlevecká třída, Pamětní kniha, sign. 31f 133.

AMP, fond III. obecné školy pro chlapce v Plzni, již. obv., Benešova škola, Pamětní kniha, sign. 11b 185.

AMP, Dopis Hanuše Zápala plzeňské městské radě ze dne 1. října 1909, č. 1233, osobní spis Hanuše Zápala, karton 211.

AMP, Dopis Hanuše Zápala plzeňskému městskému zastupitelstvu ze dne 12. února 1931, č. 1233, osobní spis Hanuše Zápala, karton 211.

AMP, fond Měšťanská škola pro chlapce a dívky v Lobzích, Pamětní kniha, sign. 19f 17.

AMP, fond 3. jedenáctileté školy v Plzni Doubravce, Pamětní kniha, sign. 22c 188.

AMP, fond Měšťanská škola pro chlapce a dívky v Doubravce, Pamětní kniha, sign. 19f 58.

AMP, fond Vyšší hospodářské školy v Plzni, sign. XI a 179.

SOA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola v Plasích, Školní kronika Obecné školy v Plasích 1893 – 1940. č. inv. 495.

Citované publikace

LUKEŠ, Zdeněk, HAVLOVÁ, Ester. *Český architektonický kubismus*, Praha: Galerie Jaroslava Seiferta, 2006. ISBN 80-239-8368-7. s. 15.

NOLL, Jindřich. *Josef Schulz (1840 – 1917)*. Praha: Národní galerie, 1992. ISBN 80-7035-036-9. s. 5 – 8.

Výstava životního díla profesora architekta Ant. Balšánka. Praha: Technické museum čsl., 1922. s. 3 – 6.

KOTHERA, Lumír. Neexistuje větší krása, než jakou je Šumava na sklonku pozdního léta, *Listy Prachaticka*. 1998, č. 83. s. 14.

RŮŽIČKA, David. Kubismus ovlivnil i divadelní sklad, *Plzeňský deník*. 2010, č. 116, s. 5. ISSN 1210-5139.

MAREŠOVÁ, Alena. Z opravené budovy by měl architekt Zápál radost, *Plzeňský deník*. 2006, č. 232. s. 13. ISSN 1210-5139.

DOMANICKÝ, Petr, BUKOVSKÝ, Stanislav, KODERA, Radovan. *Zápál, Chvojka, Neckář a další architekti meziválečné Plzně*. Plzeň: Nadační fond Naděje třetího tisíciletí, 2007.

RŮŽIČKA, David. Pamětní deska k 120. výročí narození Hanuše Zápala, *Plzeňský deník*. 2010, č. 217, s. 7. ISSN 1210-5139.

KOKOŠKA, Jiří. Architektky radní ocení jednou za čtyři roky, *Plzeňský deník*. 2006, č. 105, s. 10. ISSN 1210-5139.

KŘÍŽ, František. *Město Plzeň: přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1925 – 28*. Plzeň: Město Plzeň, 1929. s. 199.

KOSTINEC, Antonín. *Pamětní spis k slavnostnímu otevření nové budovy Obchodní akademie královského města Plzně 19. října 1913*. Plzeň: Kuratorium Obchodní akademie, 1913. s. 79 – 80.

KŘÍŽ, František. *Město Plzeň: přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1919 – 24*. Plzeň: Město Plzeň, 1925. s. 140.

RŮŽIČKA, David. Aktivní chlapani a pasivní dívky z fasády Masarykovy školy. *Plzeňský deník* 17, 2006, č. 131, s. 25. ISSN 1210-5139.

Bukovský, S. Masarykova škola na Jiráskovo náměstí. In *Informační zpravodaj XX*, 2012, č. 4, s. 10.

KŘÍŽ, František. *Město Plzeň: přehled složení a činnosti obecní správy za léta 1919 – 24*. Plzeň: Město Plzeň, 1925. s. 141.

RŮŽIČKA, David. Kubistické prvky zkrášlily Benešovu školu. *Plzeňský deník* 19, 2010, č. 53, s. 4. ISSN 1210-5139.

Almanach k 30. výročí založení gymnázia. 1. vyd. Plzeň: Gymnázium Ludka Pika, 2011.

PECHÁČEK, František. Budova dnešní lékařské fakulty letos slaví již osmdesát let. *Plzeňský deník*. 2004, č. 124, s. 12. ISSN 1210-5139.

ZÍVALOVÁ, Kristýna. *Fridolín Macháček – historik, archivář, muzeolog*. Plzeň. 2010. Bakalářská práce. ZČU v Plzni, Fakulta pedagogická.

RŮŽIČKA, David. Pavlovův ústav architekta Hanuše Zápala svlékl omšelý plášť času. *Plzeňský deník* 15, 2006, č. 54, s. 11. ISSN 1210-5139.

PETŘÍKOVÁ, Petra. Škola slaví narozeniny. *Plzeňský deník*, 2006, č. 135, s. 10.

Použitá literatura

HORSHAM, Michael. *Styly 20. a 30. let*. 1. vyd. Praha: Svojtka a Vašut, 1997.

ULRICH, Petr. *Slavné vily Plzeňského kraje*. 1. vyd. Praha: Foibos, 2009. ISBN 978-80-87073-17-9. s. 157 – 159.

JINDRA, Petr, DOMANICKÁ, Jana. *Umění českého západu*. 1. vyd. Řevnice: Arbor vitae, 2010. ISBN 978-80-86415-71-0. s. 77.

LAHODA, Vojtěch, LOSENICKÝ, Bronislav, DOMANICKÝ, Petr. *Ohlasy kubismu v Plzni*. 2. vyd. Plzeň: Galerie města Plzně, 2001. ISBN 978-80-87289-03-7. s. 47 – 48.

ADAMCOVÁ, M. *Tomáš Garrique Masaryk*. Plzeň: 1990.

BĚLOHLÁVEK, Miloslav, HOSTIČKOVÁ, Anna, PAICHL, Přemysl. *Plzeňské medailony*. 1. vyd. Plzeň: K. Veselý, 2004. ISBN 80-86334-01-5, s. 73 - 74.

MORÁVKOVÁ, Naděžda. *Miloslav Bělohlávek a Plzeňská historická škola*, 1. vyd. Plzeň: Ševčík, 2008, 311 s. ISBN 978-80-7291-202-5.

Internetové zdroje

Cena Hanuše Zápala, < <http://ukr.plzen.eu/cz/souteze-vystavy-a-konference/cena-hanuse-zapala/cena-hanuse-zapala-2006-2009/cena-hanuse-zapala-2006-2009.aspx>> [cit. 25. 2. 2013]

NPÚ, nemovité památky, < <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=618608954&oKodOk=3203&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=25.02.2013&Limit=25> > [cit 25. 2. 2013]

Haberman Gustav, < http://cs.wikipedia.org/wiki/Gustav_Habrman > [cit. 25. 2. 2013]

Masarykova základní škola v Plzni, < <http://www.masarykovazs.cz/> > [cit. 6. 3. 2013]

NPÚ, nemovité památky < <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=522225255&oKodOk=3203&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=06.03.2013&Limit=25> > [cit. 6. 3. 2013]

NPÚ, nemovité památky < <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=686853135&oKodOk=3203&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=06.03.2013&Limit=25> > [cit. 6. 3. 2013]

Gymnázium a SOŠ Plasy, < http://www.gsplasy.cz/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=60&Itemid=67 > [cit. 14. 4. 2013]

Přílohy

Příloha č. 1: Vlastní dům Hanuše Zápala v Křížkově ulici v Plzni č. p. 5,7. Pohlednice vydaná k 125. výročí narozenin H. Zápala

Příloha č. 2: Pamětní deska Hanuše Zápala umístěna na domě v Křížkově ulici v Plzni

Příloha č. 3: Masarykova škola v Plzni, Jiráskovo náměstí 10

Příloha č. 4: Benešova škola v Plzni, Doudlevecká 35

Příloha č. 5: Školní budova tzv Pikovy školy, dnes Gymnázium Ludřka Pika, Opavská 21

Příloha č. 6: Vyšší hospodářská škola, dnes Pavlovův ústav Lékařské fakulty UK

Příloha č. 7: Fotografie zobrazující pozemek pro stavbu Masarykovy školy v Plasích

Příloha č. 8: Fotografie zobrazující již postavenou školu

Příloha č. 1: Vlastní dům Hanuše Zápala v Křížkově ulici v Plzni č. p. 5,7. Pohlednice vydaná k 125. výročí narozenin H. Zápala

Zdroj: Vlastní archiv autorky diplomové práce

Příloha č. 2: Pamětní deska Hanuše Zápala umístěna na domě v Křížkově ulici v Plzni

Zdroj: Vlastní archiv autorky diplomové práce

Příloha č. 3: Masarykova škola v Plzni, Jiráskovo náměstí 10

Zdroj: DOMANICKÝ, Petr, BUKOVSKÝ, Stanislav, KODERA, Radovan. *Zápal, Chvojka, Neckář a další architekti meziválečné Plzně*. Plzeň: Nadační fond Naděje třetího tisíciletí, 2007.

Příloha č. 4: Benešova škola v Plzni, Doudlevecká 35

Zdroj: Tamtéž.

Příloha č. 5: Školní budova tzv Pikovy školy, dnes Gymnázium Luďka Pika, Opavská 21

Zdroj: DOMANICKÝ, Petr, BUKOVSKÝ, Stanislav, KODERA, Radovan. *Zápal, Chvojka, Neckář a další architekti meziválečné Plzně*. Plzeň: Nadační fond Naděje třetího tisíciletí, 2007.

Příloha č. 6: Vyšší hospodářská škola, dnes Pavlovův ústav Lékařské fakulty UK

Zdroj: Tamtéž.

Příloha č. 7: Fotografie zobrazující pozemek pro stavbu Masarykovy školy v Plasích

Zdroj: Vlastní archiv pracovníka SOA Plzeň – sever se sídlem v Plasích p. Jiřího Kříže

Příloha č. 8: Fotografie zobrazující již postavenou školní budovu

Zdroj: Tamtéž.